

Departamento de Latín

Programación

Curso 2017-2018

I.E.S. Xelmírez II Santiago de Compostela

ORGANIZACIÓN DA PROGRAMACIÓN

PROFESORADO DO DEPARTAMENTO

MATERIAS IMPARTIDAS POLO DEPARTAMENTO NO CURSO 2015-2016

INTRODUCCIÓN XERAL

ACTIVIDADES FORA DA AULA: ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES

PLAN LECTOR

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE E ALUMNOS CON DISMINUCIÓN SENSORIAL OU OUTROS PROBLEMAS

ANÁLISE DO SISTEMA, INCORPORACIÓN DE MODIFICACIÓNS E REVISIÓN

PROXECTO INTEGRADO DE LINGUAS

ORATORIA:

ORATORIA 1º DE E.S.O.

LATÍN:

LATÍN 4º E.S.O.

LATÍN I BACHARELATO

LATÍN II BACHARELATO

ÍNDICE

0.1 PROFESORADO DO DEPARTAMENTO.

profesor Jorge González Rodríguez, catedrático de Latín

0.2 MATERIAS IMPARTIDAS POLO DEPARTAMENTO NO CURSO 2015-2016

E.S.O. Oratoria 1º
Latín 4º
Bacharelato Latín I 1º
Latín II 2º
+E.S.O. Valores éticos 1º [2 grupos]

0.3 INTRODUCCIÓN XERAL

O pasado curso veu marcado pola introdución do curriculum establecido na LOMCE. Superada esta fase, que servíu de plantilla, o presente curso debe servir para pulir erros. O curriculum e sistema xeral da LOMCE caracterízase pola incongruencia ("Prestarase unha atención especial á adquisición e ao desenvolvemento das competencias" pero as anunciadas reválidas serán de contidos), o alonxamento da realidade (alguén se cree que o programa oficial de Oratoria se pode impartir nun só curso de 1 hora semanal? O que asina esto, especialista en oratoria e retórica literaria, autor de primeira tese de grado europea de análise retórica dende a Idade media, e considerado en ámbitos académicos como especialista en retórica da publicidade, non, dende logo), a pedantería ("perfis competenciais" para designar os *instrumenta*, ou eso creo: a redacción da lei é tan confusa, farragosa e oca que resulta perfectamente posible que designe calquera outra realidade) e o burocratismo (realmente se pode establecer, mesmo coma intención, a temporalización de **todos** os contidos e métodos implementados para a súa adquisición -en linguaxe oficial, "estándares de aprendizaxe"?).

Xa que logo, a elaboración dun proxecto docente, aristotélico por esencia, dun sistema platónico, só se pode atribuír á vontade de que os departamentos didácticos fagamos o traballo que as instancias de poder non queren, saben ou poden facer (exclúo outras posibles explicacións que implicarían a posta en dúbida de realidades que prefiro non pensar). Así que esta programación intentará pasar á realidade docente diaria o novo curriculum coa experiencia dos 34 anos de traballo do asinante.

Cóntase con facer un programa de valoración do libro coma obxecto físico en Latín de 4º de E.S.O. e Latín II de bacharelato, sen excluír outros cursos, mesmo dos non impartidos polo profesorado do departamento; agora mesmo estase a negociar con persoal da Biblioteca xeral da Universidade de Santiago e outros organismos relacionados co libro.

04. ACTIVIDADES FORA DA AULA: ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES

Dependendo sempre da posible aparición dunha actividade nova, serán fundamentalmente de carácter libresco no Bacharelato (biblioteca universitaria, arquivo do cabildo catedralicio, bibliotecas universitarias...); de ser posible, continuaranse realizando as visitas os centros universitarios relacionados coa materia (facultades de Filoloxía e de Xeografía e historia, etc). Especificacións en cada curso

0.5. PLAN LECTOR

Todos os anos lense na aula obras literarias completas ou *excerpta* das mesmas, e todos os alumnos están obrigados traballar con material bibliográfico convencional ou electrónico, a pretensión é actuar sobre dous puntos fundamentais: un, imbuír nos estudantes a idea de que a lectura compre por puro placer, e que facelo repecute positivamente nas súas cualificacións individuais; outro, que ler ben comporta unha ximnasia mental de primeiro grado, activa mesmo fora do ámbito escolar.

1º ESO	durante todo o curso se lerán discursos completos ou fragmentarios directamente relacionados co tema que vaia desenvolver	
4º ESO	1º trimestre	Milesias e <i>folk-tale</i> do <i>Satiricon</i>
	2º trimestre	<i>Curculio</i> de Plauto
	3º trimestre	Inscripcións do CIL

1º Bach	1º trimestre	textos de mostra de todas as variantes de latín antoloxía de autores clásicos
	2º trimestre	traballo cos textos
	3º trimestre	textos de historiografía e socioloxía
2º Bach	1º trimestre	<i>In Catillinam I</i> de Cicerón traballo na biblioteca do centro e en outras
	2º trimestre	<i>Carmina</i> selectos de Catulo visita explicada ás bibliotecas de Santiago
	3º trimestre	<i>Aeneidos VI</i> de Virxilio traballo obrigatorio de xenoloxía literaria latina

Aparte, cfr. 03

0.6. ATENCIÓN Á DIVERSIDADE E ALUMNOS CON DISMINUCIÓN SENSORIAL OU OUTROS PROBLEMAS

De darse casos de alumnos con algunha discapacidade sensorial (perda total ou parcial de visión, hipoacusia) o profesor -que xa ten experiencia docente e persoal en trato con estes casos- adaptará os escasos problemas que podan xurdir (suprasegmentais, prosodia; mapas, imaxineiría) cos métodos lóxicos que saiba empregar (Braille, tacto externo de cordas vocais) ou lle sinale o departamento de orientación. No caso de alumnos de con dificultades por problemas de revisións médicas non haberá máis necesidade que de seguimento individualizado ó final de cada período de ditas revisións, contando coa boa disposición dos estudantes implicados.

Os alumnos que presenten dificultades para afacerse cos mínimos da materia verán reforzada a súa disciplina con exercicios específicos centrados nos métodos (máis que nos contidos) que dificultan o proceso; especifícase en cada curso. A especificación de cada curso, cfr. infra

0.7. ANÁLISE DO SISTEMA, INCORPORACIÓN DE MODIFICACIÓNS E REVISIÓN

Ó rematar o curso os alumnos comentarán ó profesor as características que entendan máis relevantes de cara a unha posible modificación noutros cursos; e, coma é lóxico, trátase a cuestión na comisión pedagóxica. O derradeiro curso cumpríu aumentar o prazo de entrega dos traballos, polo que este ano se farán revisións semanais do desenvolvemento de mesmo.

Como todos os anos, alumnos de pasados cursos se prestarán a explicar o seu punto de vista dende a distancia (o que aumenta considerablemente a obxectividade e implica máis -por cercanía de idade- ós estudantes). Creo que non estaría mal que as autoridades administrativas fixesen algo parecido, como se fixo en Italia na modificación da secundaria, cun seguimento quinquenal da vida académica dos alumnos.

0.8. PROXECTO INTEGRADO DE LINGUAS

Os departamentos de lingua galega, lingua española, francés, inglés, grego e latín abordarán no mes de setembro o **curriculum integrado de linguas** coa finalidade, aínda non estudiada, de elaborar o **curriculum integrado de linguas e contidos** que se contempla na lei. Problemas de saúde a fins do curso anterior do que esto asina e a ausencia por baixa durante todo o curso da xefa de departamento de grego impediron ir máis alá que unhas poucas xeralidades.

1. ORATORIA

ORATORIA I

1º DE E.S.O.

1.1. INTRODUCCIÓN. OBXECTIVOS

A oratoria, desenvolvida no mundo e sinaladamente en Europa dende a Grecia clásica, constitúe o sistema de locución pública cidadá en defensa dos valores persoais ou colectivos que se entenden mellores. A súa *formalización* é a retórica, que comenza no ámbito do dereito (os 3 genera -deliberativo, demostrativo e xudicial-) para pasar ó político; co fin das liberdades públicas vese substituída por exercicios teóricos; é a segunda das 7 artes liberais medievais. A través del Renacemento, a herdanza mantida, recuperada e renovada (Dante, Monteverdi) se impón na música do barroco e clasicismo (Bach, Mozart). A revolución francesa lle fai recuperar a liberdade propia do concepto de cidadán (Saint-Just) herdado do romano de *ciuis*.

Con esto, os obxectivos fundamentais do curso son *dotar ó alumnado dos instrumentos para expresar opinións propias axeitadamente; encadrar a exposición oral de temas na tradición europea de xeito que podan competir sen desvantaxe con estudantes de etapas semellantes de outros países; axudar a distinguir entre datos, opinión e expresión, entre inferencias lóxicas e falacias; obrigar a que o alumnado reflexione antes de falar e estimular a riqueza na preparación dun tema; e mellorar a integración de estudantes con dificultades sensoriais*, dentro dos marcados pola lei, que son asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática; desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal, valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller, fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos, desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación, concebir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia, desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades, comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura, comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada. Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo, coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora, apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación, coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito, e coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersoal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

1.2. AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUCENCIA

Deixando de lado as medidas que tutores ou tutoras e departamento de Orientación aconsellen, a avaliación inicial resulta nesta materia imprescindible (cfr. 1.6) para detectar problemas de fonación, dición ou pronuncia, que deben ser solucionados inmediatamente (cfr. 1.4).

1.3. COMPETENCIAS CLAVE: DESENVOLVEMENTO

Se algunha materia se caracteriza polas competencias é precisamente esta; de feito, a única finalidade común (é diferente o caso do uso persoal) é precisamente a competencia lingüística, a social e cidadá e a propedéutica; como é lóxico, o resto tamén están presentes; en menor medida, pero aínda así de xeito clave.

Estándares de aprendizaxe	Competencias . A CL está en todos os items
Lectura rápida de temas descoñecidos ou coñecidos superficialmente e anotación en fichas de temas, datos, opinións e presentación / Resumo do mesmo co apoio das fichas / Resumo sen fichas / Narración oral de feitos coñecidos fronte ós compañeiros e detrás deles / Mímica do mesmo tema	CAA CMCT
Pronunciar e cantar -con ou sen melodía- frases cada vez máis longas / Respiración con control do plexo solar falando e sen falar / Falar cambiando a lingua de sitio	CSC CMCT
Falar: susurrando, en voz baixa sen uso de resonancia, en voz normal, en voz alta e gritando / Falar cambiando de posto e de altura dentro do lugar / Falar cambiando de lugar	CSC
Narración dunha situación complexa e dunha situación cómica totalmente quieto / con xesticulación / só con mímica	CSC
Recoñecemento de posturas ameazante, amigable, desconfiada e excluinte / Expresións orais diversas a distintas distancias e lados de un e varios oíntes / Expresións orais diversas dende a mesa / en pe do lado da mesa / enfrente do grupo / no medio do lugar	CSC
Emisión de escalas / Catalogación das cordas dos demáis / Emisión diafragmática, gutural e a flor de beizos / Chamar a atención oralmente e con xesticulación sobre puntos importantes da locución /	CSC
Defender temas alternando uso de material de apoio / só memoria, ante público silencioso / intervinde, con tempo máximo / sen el, ante compañeiros do curso / ante outras persoas, con cualificación / sen ela. Reproducción grabada e despóis escrita da intervención. Crítica de noticias xornalísticas en función do criterio de redacción	CAA CSC
Construír locucións básicas partindo de exemplos dados, entimemas de baixa dificultade e concentración sobre un punto concreto. Elaboración de discursos breves con destinatario específico	
Reescribir un texto dividíndoo de xeito temático, organizativo e con cambio de destinatario, e pronuncialo. Retorcer os argumentos de alguén utilizando a caricaturización. Utilizar os argumentos de outra persoa para obter unha conclusión diferente	CSC
Tropos básicos: utilización obrigada en locucións un a un. Recoñecemento do uso de <i>figurae elocutionis</i> aditivas, detractivas e transmutativas. Recoñecemento e uso selectivo de <i>figurae sententiae</i> fronte ó público, fronte á pregunta e fronte ó tema usando categorías modificativas e sen usalas. Pronunciación de pequenas disertacións con interrupcións dos oíntes.	CC

1.4. METODOLOXÍA E MATERIAIS. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA.

O desenvolvemento do programa comprende 4 fases diferentes por cada parte do temario:

- a) explicación básica polo profesor e encargo da tarefa explicada
- b) busca da datos e métodos polo alumnado que serán sometidos ó visto bo do profesor; hase utilizar o material de información habitual nun centro de ensino, especialmente prensa e documentación -en formato papel ou electrónico- e calquera outro que o profesor sinala
- c) elaboración da tarefa seguindo estritamente as indicacións do profesor e no período que este indique
- d) sometemento a xuízo da calidade do resultado; todos os alumnos deberán participar facendo explícitas as razóns do seu xuízo.

Os resultados serán os encargados de aconsellar as modificacións que compra acometer; pode parecer demasiado aleatorio, pero o resultado do método, aplicado o curso pasado -primeiro da materia- é significativo: os alumnos foron consultados sobre sistema, mellora, desexos e ideas de modificacións (co resultado apuntado na memoria do curso 2015-16) e non teño a menor intención de modificar algo que obviamente funcionou.

1.5. AVALIACIÓN: PROCEDEMENTO E INSTRUMENTOS

Cada alumno recibirá 3 cualificacións por traballo: 1) por entrega no prazo sinalado e segundo os criterios esixidos, 2) pola axeitada *actio* do traballo, 3) polo rigor na función de xuíz; as dúas primeiras serán decididas polo profesor, e a última polo resto dos estudantes. Os indicadores serán explicitados polo profesor antes iniciar cada tarefa.

Cualificarase con 0 -non feito ou feito de xeito deliberadamente deficitario-, 1 a 4 -incorrecto-, 5 a 6 -correcto sen máis-, 7 a 9 -resultado superior ó pedido- e 10 -inmellorable na realidade do estudante-.

1.6. ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Se un alumno presenta algún handicap que lle dificulte algunha das tarefas encomendadas, e dado que precisamente a materia busca enfrentarse a algúns deses handicaps, o profesor especificará en cada caso as estratexias de superación, incluída, da darse o caso, a necesidade de máis tempo para a realización do traballo encomendado.

1.7. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO. PROGRAMA ΠΙΘΕΑΣ (PITEAS)

Dado que o instituto Xelmírez II entra este ano no programa experimental *Piteas*, é intención do profesor traballar dentro do sistema de proxecto que inclúa calquera competencia, pero co claro desexo de que mellore a de Aprender a aprender; é dicir, o que toda a vida se chamou *propedéutica*.

1.8. TEMARIO POR PERFÍS

Física e fisioloxía. O cerebro na fala: áreas de Broca e Wernicke; emisión, dende o diafragma ós beizos; acústica. Xestualidade comitante.

Respiración, fala e canto; solucións do tateamento; exercicios respiratorios, maxilares e glotais. Impostación e emisión da voz en función do lugar. Kinesia

Antropoloxía; comunicación. Percepción xestual; imaxe; percepción do timbre; espacia propio e alleo. Dominio do público e de un mesmo. Función da amígdala cerebral; eixos do corpo e da cabeza; ocupación do espacia

Retórica. Público, oíntes, espectadores; temática e tipoloxía de exposición; tempo de fala e tempo da ars. Partes artis. Explicar; acadar a atención; persuasión e disuasión, louvanza e censura, acusación e defensa.

Ornatus: selección baseada na naturalidade; apoios *inartificiales* (imaxes, sons, testemuñas). Fío conductor; cómo concluír. Improvisación. Tropos básicos, *figurae elocutionis* aditivas, detractivas e transmutativas, *figurae sententiae* fronte ó público, fronte á pregunta e fronte ó tema usando categorías modificativas e sen usalas.

1.9. ESTRATEXIAS DE ADQUISICIÓN DE CONTIDOS E A SÚA AVALIACIÓN

"estándar"	TEMPORALIZACIÓN	MÍNIMOS	AVALIACIÓN
Lectura e resumo	até novembro	completo de texto sencillo	ler e resumir
Narración	1º trimestre	realidades sinxelas	oral
Mímica	1º trimestre	non avaliable	
Pronuncia e canto	1º trimestre	non avaliable	
Respiración	1º trimestre	non avaliable	
Variedades de fala	1º trimestre	as tratadas na aula	recoñecemento
Variedades de narración	1º trimestre	as tratadas na aula	recoñecemento
Recoñecemento de posturas	1º trimestre	as tratadas na aula	recoñecemento
Expresións orais	decembro a xaneiro	as tratadas na aula	recoñecemento
Defensa de temas	15 últimos días antes de cada avaliación	<i>partes artis</i> e congruencia	oral, polos compañeiros que actúan coma xuíces
Crítica de noticias	2º trimestre	1 quincenal	oral
entimemas	febreiro a maio	non avaliable	
Elaboración de discursos	3º trimestre	progresiva segundo 1.4	oral e/ou escrita
Reescritura	todo o curso	80% das 5 fases	oral e/ou escrita
Retorsión	maio-xuño	non hai	oral
Tropos	3º trimestre	non avaliable	
<i>figurae elocutionis</i>	3º trimestre	recoñecemento da metade das vistas en clase	oral, polos compañeiros que actúan coma xuíces

<i>figurae sententiae</i>	3º trimestre	recoñecemento da metade das vistas en clase	oral, polos compañeiros que actúan coma xuíces
disertacións	3º trimestre	non hai, pártese do 5	oral, fora da aula

1.10. CATEGORIZACIÓN CLASIFICADA DOS "ESTÁNDARES"

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Física e fisioloxía		
O cerebro na fala: áreas de Broca e Wernicke; emisión, dende o diafragma ós beizos; acústica.	Aprender a estimular e a desbloquear a mente para falar. Disfuncións: cómo falar a unha persoa con discapacidades sensoriais	Lectura rápida de temas descoñecidos ou coñecidos superficialmente e anotación en fichas de temas, datos, opinións e presentación / Resumo do mesmo co apoio das fichas / Resumo sen fichas / Narración oral de feitos coñecidos fronte ós compañeiros e detrás deles / Mímica do mesmo tema
Xestualidade comitante.	Respiración, fala e canto; solucións do tateamento; exercicios respiratorios, maxilares e glotais	Pronunciar e cantar -con ou sen melodía- frases cada vez máis longas / Respiración con control do plexo solar falando e sen falar / Falar cambiando a lingua de sitio
	Impostación e emisión da voz en función do lugar	Falar: susurrando, en voz baixa sen uso de resonancia, en voz normal, en voz alta e gritando / Falar cambiando de posto e de altura dentro do lugar / Falar cambiando de lugar
	Estar quieto e moverse, estar sentado e en pé; mover ou non brazos e mans	Narración dunha situación complexa e dunha situación cómica totalmente quieto / con xesticulación / só con mímica
Antropoloxía; comunicación		
Percepción xestual; imaxe; percepción do timbre; espacio propio e alleo.	Función da amígdala cerebral; eixos do corpo e da cabeza; ocupación do espacio	Recoñecemento de posturas ameazante, amigable, desconfiada e excluente / Expresións orais diversas a distintas distancias e lados de un e varios oíntes / Expresións orais diversas dende a mesa / en pe do lado da mesa / enfrente do grupo / no medio do lugar
Dominio do público e de un mesmo	Solucións á fonación ingrata; autoconfianza; control da mirada; neutralización de desvantaxes	Emisión de escalas / Catalogación das cordas dos demais / Emisión diafragmática, gutural e a flor de beizos / Chamar a atención oralmente e con xesticulación sobre puntos importantes da locución /
Retórica		
Público, oíntes, espectadores; temática e tipoloxía de exposición; tempo de fala e tempo da <i>ars. Partes artis</i> . Explicar;	Elección e/ou preparación do tema, mnemotecnia, identificación do ámbito de recepción da ars, control do tempo; diferencias entre discurso falado e escrito	Defender temas alternando uso de material de apoio / só memoria, ante público silencioso / intervinde, con tempo máximo / sen el, ante compañeiros do curso / ante outras persoas, con cualificación / sen ela. Reproducción grabada e despóis escrita da intervención. Crítica de noticias xornalísticas en función do criterio de redacción
acadar a atención; persuasión e disuasión, louvanza e censura,	Elección das dicotomías útil / inútil, bo / malo, xusto / inxusto e posible / imposible, máis / menos, real / irreal; contextualización	Construír locucións básicas partindo de exemplos dados, entimemas de baixa dificultade e concentración sobre un punto concreto. Elaboración de discursos breves con destinatario específico
acusación e defensa.	Feitos e descripción; propostas; argumentación; uso do humor	Reescribir un texto dividíndoo de xeito temático, organizativo e con cambio de destinatario, e pronuncialo. Retorcer os argumentos de alguén utilizando a caricaturización. Utilizar os argumentos de outra persoa para obter unha conclusión diferente
	<i>Ornatus</i> : selección baseada na naturalidade; apoios inartificiais	Tropos básicos: utilización obrigada en locucións un a un. Recoñecemento do uso de <i>figurae elocutionis</i> aditivas,

	(imaxes, sons, testemuñas). Fío conductor; cómo concluír. Improvisación	detractivas e transmutativas. Recoñecemento e uso selectivo de <i>figurae sententiae</i> fronte ó público, fronte á pregunta e fronte ó tema usando categorías modificativas e sen usalas. Pronunciación de pequenas disertacións con interrupcións dos oíntes.
--	---	---

1.11. ACTIVIDADES FORA DA AULA: ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES

A actuación, o pasado curso, de varios alumnos de Oratoria, recitando no marco do *Dies librorum* na facultade de Filoloxía, tivo o éxito apetecido, polo que se intentará dar continuidade a esta experiencia.

Latín

2. LATÍN 4º E.S.O.

2.1. INTRODUCCIÓN. CONTRIBUCIÓN AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. MATERIAIS

Non compre abondar na necesidade do latín coma vehículo lingüístico -máis entre falantes de linguas latinas- nin na importancia da historia, a ciencia e as institucións de Roma (que nos herdamos apenas modificadas); pero con frecuencia tendemos a esquecer ou dar por sabidos elementos de orde **cultural** -que non é o mesmo que de **civilización**- ou da vida cotiá; por iso este curso pretende buscar o fío conductor entre unha realidade do pasado e elementos actuais que adoitamos ignorar; se o curso serve alo menos para dar visibilidade a realidades de hoxe, ó descubrir que pisamos nas pegadas que pes romanos fixeran, exactamente igual que antes os gregos, fenicios ou exipcios, e antes aínda os homes de primeiro neolítico (que o inventaron todo menos a electricidade), poderemos darnos por satisfeitos. Obviamente, todo o material que se use ou recomende será indicado, clasificado e criticado polo profesor co tempo de abondo para podelo usar axeitadamente.

2.1.1. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

O proxecto é traballar os temas transversais a través das competencias: A comunicación lingüística é a competencia clave que máis presenza terá na materia de Latín, xa que o estudo da lingua latina, da súa orixe e evolución, do seu funcionamento interno, do seu léxico e dos seus textos redundará sen dúbida nun maior coñecemento e dominio das linguas propias. O labor de tradución non só constitúe por si mesmo un importante exercicio intelectual, senón que ao mesmo tempo estimula a memoria, a lóxica de pensamento e os hábitos de disciplina no estudo, mellorando o razoamento e impulsando a competencia clave de aprender a aprender. A

competencia matemática e as competencias básicas en ciencia e tecnoloxía serán traballadas nos temas de cultura e civilización latinas, en tanto que manifestacións da actividade humana. A competencia dixital deberá estar presente en todo momento. A procura de información na rede, a súa selección crítica e a súa utilización, entendidas como un proceso guiado polo/pola profesor/a, deberá servirnos para programar traballos colaborativos e producir novos materiais para pór á disposición da comunidade educativa. As competencias sociais e cívicas se traballarán nos bloques referidos á civilización. A vida no mundo romano, na súa dimensión político-social ou relixiosa préstase sempre á valoración e á comparación co mundo actual, fomentando un xuízo crítico da realidade. A competencia en conciencia e expresión cultural está moi presente, ademais de no estudo da literatura latina, nos contidos referidos ás artes plásticas en Roma, o urbanismo e a romanización de Hispania e da Gallaecia: patrimonio é a palabra clave. A competencia que traballa o sentido da iniciativa e o espírito emprendedor estará presente sobre todo nos bloques de contidos non lingüísticos, para aproveitar a metodoloxía do traballo en grupo de xeito responsable e proactivo

2.1.2. OBXECTIVOS DO CURSO E OBXECTIVOS DE ETAPA

Obviamente, a **comunicación lingüística** é a clave na materia de Latín, xa que o estudo da lingua latina, redundará sen dúbida nun maior coñecemento e dominio das linguas propias. Non obstante, deberase ter en conta tamén o tratamento das outras competencias. α

A **tradución** non só constitúe por si mesmo un importante exercicio intelectual, senón que ao mesmo tempo estimula a memoria, a lóxica de pensamento e os hábitos de disciplina no estudo, mellorando o razoamento e impulsando a competencia clave de aprender a aprender. β A **competencia matemática e as competencias básicas en ciencia e tecnoloxía** serán traballadas nos temas de cultura e civilización latinas, nomeadamente na educación en Roma, no urbanismo e na enxeñaría romana, e as vías de comunicación, en tanto que manifestacións da actividade humana. γ A **competencia dixital** deberá estar presente en todo momento. A procura de información na rede, a súa selección crítica e a súa utilización, entendidas como un proceso guiado polo profesor, deberá servir para programar traballos colaborativos e producir novos materiais para pór á disposición da comunidade educativa. δ As **competencias sociais e cívicas** poden ser traballadas nos bloques referidos á civilización. A vida no mundo romano, na súa dimensión político-social ou relixiosa préstase sempre á valoración e á comparación co mundo actual, salientando semellanzas e diferenzas, e fomentando un xuízo crítico da realidade. Deste xeito, cobran nova forza conceptos como democracia, xustiza, igualdade, cidadanía e diversidade. ϵ A **competencia en conciencia e expresión cultural** está presente, ademais de no estudo da literatura latina, no referido ás artes plásticas, o urbanismo e a romanización. Coñecer e valorar todas estas manifestacións culturais artísticas, diferenciando xéneros e estilos, recoñecendo canons estéticos ou tópicos literarios, lévanos a consideralas como parte do patrimonio dos pobos e a apreciar dun xeito especial aquelas que están dentro do noso contexto, ben sexa nas páxinas dun libro, ben nun museo ou nun depósito arqueolóxico. ζ A **competencia que traballa o sentido da iniciativa e o espírito emprendedor** estará presente sobre todo nos bloques de contidos non lingüísticos, para aproveitar a metodoloxía do traballo en grupo de xeito responsable e proactivo η .

Para obxectivos de etapa contextualizados, cfr. 2.3.2 e 5.0

2.2. ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Dado que hai no grupo unha alumna holandesa que só fala linguas xermánicas, é vontade do departamento acordar co(a) tutor(a) o sistema de adaptación curricular, para o que a asignatura de Latín presenta a in mellorable característica de facilitar a inmersión lingüística na Romanía; en principio, e a expensas de maior concreción, pénsase en retroversión de textos latinos a galego e español e viceversa, con continuidade do traballo específico que faga o profesorado desas linguas e coa axuda do de inglés.

2.3. ORGANIZACIÓN TEMÁTICA

2.3.1. "ESTÁNDARES" DE APRENDIZAXE AVALIABLES

A periodización de Roma

($\gamma\epsilon\zeta$) Uso de mapas de Roma e do latín CMCCT CCEC CAA CD CSC

1. Latín, latinos, romanos, Roma: nomes, conceptos, uso, historia; qué pintan os gregos, os etruscos, os celtas e os "bárbaros" na historia de Roma e na nosa. *Roma, César, persoa é ...etrusco*
2. Roma, Lacio, Italia, Imperio romano, *limes*, Romanía: realidades e recoñecemento
3. Etapas da historia e etapas historiográficas: valor, Roma e nos; de qué falamos cando falamos de prehistoria e de documentación; epigrafía, forma *rotulus* e forma *codex*, sobre qué escribían e en qué lingua escribían os romanos, sobre qué escribía e escribe quen escribe en latín; literatura e canon. *Qué e cómo estudiaban os nenos romanos; e as nenas?*

A lingua: a definición

($\alpha\beta\zeta$) Identificar o indoeuropeo como a lingua nai da maioría das linguas faladas en Europa actualmente. CD CAA CMCCT

($\alpha\beta\zeta$) Agrupar as linguas indoeuropeas en familias lingüísticas e localizalas nun mapa. CSC CAA CD

2. 4. Por qué decimos que falamos latín, por qué nos examinamos de latín escrito: as variantes dunha lingua e

as variantes do latín; clasificacións lingüísticas, conceptos de xenética e tipoloxía lingüísticas: Jones, o único bo que saíu do imperialismo británico... e cómo se pode pervertir a ciencia nos totalitarismos. Indoeuropeu, linguas neolatinas. Cómo o latín pasou de ser a interlingua científica e cultural a decaer esclerotizada, e cómo o século das luces o revitalizou: Carl von Linné. As peculiares historias de Hewlett, a IBM, a Universidade de Nijmegen e sir Arthur Evans

A lingua: a estrutura

(αβζ) Léxico latino actual

Distinguir e identificar palabras patrimoniais, cultismos e semicultismos. CCL CAA

(αβ) Evolución do latín

Coñecer e aplicar as regras fundamentais da evolución fonética do latín ao galego e ao castelán, partindo dos étimos latinos. CCL CAA

Sistema da lingua latina: elementos básicos

(αε) Orixes da escritura. Sistemas de escritura.

Coñecer diferentes sistemas de escritura e distinguilos do alfabeto. CD CCEC

(αε) Alfabeto e pronuncia do latín

Coñecer a orixe do alfabeto nas linguas modernas e identificar os tipos de alfabeto empregados hoxe en día en Europa. CAA CD.

(α) Coñecer e aplicar con corrección as normas básicas de pronuncia en latín. CCL

Morfoloxía

(α) Formantes das palabras.

Identificar e distinguir os formantes das palabras. CMCCT CCL

(α) Tipos de palabras: variables e invariables.

Distinguir e clasificar tipos de palabras. CAA CCL

(αβ) Concepto de declinación e conxugación.

Comprender o concepto de declinación e conxugación. CAA CCL

(αε) Flexión nominal e pronominal: substantivos, adxectivos e pronomes.

Coñecer as declinacións, encadrar as palabras dentro da súa categoría e declinación, enuncialas e declinalas correctamente. CD CCL CAA

(αε) Flexión verbal.

Coñecer as conxugacións, encadrar os verbos dentro da súa conxugación, enuncialos e conxugalos correctamente.

CAA CCL

(αε) Flexión verbal.

Recoñecer as formas dos tempos verbais formados a partir do tema de presente e perfecto, tanto en voz activa como en voz pasiva, así como as formas non persoais do verbo: infinitivo de presente activo e participio de perfecto. CAA CD CCL

Sintaxe

(αβ) Elementos da oración. CMCCT

Coñecer e analizar as funcións das palabras na oración.

(α) Casos latinos.

Coñecer os nomes dos casos latinos e identificar as súas principais funcións na oración, e saber traducir os casos á lingua materna adecuadamente. CAA CCL

(αε) Concordancia.

Recoñecer as regras de concordancia na lingua latina e a súa correspondencia no galego e no castelán. CCL

(αε) Oración simple: oracións atributivas e predicativas

Recoñecer e clasificar os tipos de oración simple. CMCCT CCA CCL

(αε) Oración composta: oracións coordinadas.

Distinguir as oracións simples das compostas. CMCCT CCA CCL

(αβε) Construcións de infinitivo e de participio máis transparentes.

Identificar, distinguir e traducir correctamente as construcións de infinitivo e participio máis transparentes. CCL

2. 5. Gramática <γράμμα<ta, lingüística < lingua: qué designan, cómo as aprendemos; linguas illantes, aglutinantes e flexivas: concepto de flexión, nominal [declinación] e verbal [conxugación]; o sistema latino clásico, o sistema latino falado, o sistema latino gramatical e a evolución que chega a nos.

2. 6. Plauto, responsable último de *Some like it hot*; Propertio, o de Tristan und Isolde; Catulo, o primeiro que dixo que o amor é lume; Virxilio: así que nunca oíran falar del, todos o coñecen; Cicerón, a quen todos chamaban Tulio menos nos; César, o inicio de todas as manipulacións políticas; e todos os demais

A periodización romana do mundo

2. 7. Grecia non existía até Alexandre, Alexandre non era grego, as cousas gregas son de Asia, o helenismo é Roma: cronoloxía e conceptos; o tempo en Roma (tamén o metereolóxico): computalo, pasalo, usalo. O día en Roma, o mes en Lugdunum -xiii lúas, xii menses, x nomina: imos de *nundinae*-, o ano en *Libya*; ricos, pobres, lei, sociedade, o de fora e o de dentro. Cómo acabar coa pegada das romanas cargándose toda a súa transmisión: o inapreciable traballo dos cristiáns.

(αβε) Coñecer os feitos históricos das etapas da historia de Roma, encadralos no seu período correspondente e realizar eixes cronolóxicos. CSC CSIEE CD CAA CCEC CMCCT CCL

(γεζ) Organización política e social de Roma

Coñecer os trazos fundamentais da organización política e social de Roma. CSIEE CSC CCL CCEC

(m) Vida cotiá: vivenda, alimentación e indumentaria.

Recoñecer os tipos de vivenda empregados en Roma, as características principais da alimentación romana, os elementos da indumentaria e as normas de hixiene persoal, peiteados e cosméticos. CD CCEC CSC CCL CSIEE CCL CAA

(γδεζη) Espectáculos públicos: teatro, circo e anfiteatro

Coñecer os espectáculos públicos realizados no teatro, no circo e no anfiteatro, e a súa relación co mundo actual. CSC CSIEE CCL CMCCT CCEC

A relación co preternatural

(εζ) Mitoloxía e relixión.

Coñecer os principais deuses, semideuses e heroes da mitoloxía grecolatina. CCEC CCL CD

(εζη) Coñecer os deuses, mitos e heroes latinos, e establecer semellanzas e diferenzas entre os mitos e os heroes antigos e os actuais. CAA CCEC CD

2. 8. Os deuses farán caso se non es cutre mercando a ovella. *Salsa mola*. San Andrés de Teixido e Hécate. *Laua colea* para presentarte ante o deus da última fronteira. O Coxo, o Cego e máis o Manco non foron deuses en Roma. Por qué as hostias non son filetes se estamos adorando a Mitra?

2. 9. O zar, o Kaiser e o sha son césares, e cando os matan, jaque mate: pegadas de César, a *res publica* republicana e monárquica, a monarquía é μοναρχία: Roma chea de nubios, de árabes e de sirios que nunca tiveran problemas para entrar; o que pasa cando deixamos de ir no sentido das agullas do reloxo en torno ó *Mare Nostrum*

(αβγδεζη) Períodos da historia de Roma CSC CSIEE CD CAA CCEC CCL

(αε) Organización política e social de Roma

Coñecer os trazos fundamentais da organización política e social de Roma. CSIEE CSC CCL CCEC

Dentro de Roma

(m) Vida cotiá: vivenda, alimentación e indumentaria.

Recoñecer os tipos de vivenda empregados en Roma, as características principais da alimentación romana, os elementos da indumentaria e as normas de hixiene persoal, peiteados e cosméticos. CD CCEC CSC CCL CSIEE CCL CAA

(αεζ) Espectáculos públicos: teatro, circo e anfiteatro

Coñecer os espectáculos públicos realizados no teatro, no circo e no anfiteatro, e a súa relación co mundo actual. CSC CSIEE CCL CMCCT CCEC

2. 10. Enxeñería: por qué as *uiaae* romanas se seguen a utilizar; dándolle forma ás ideas gregas. *Rus* e *ager*, *campus* e *fundus*: un pobo de agricultores e agrimensores. O estudio da linguas; a nosa terminoloxía científica dende Lorenzo Valla, o alumno insolente

2. 11. Saberá Pepe que cando se lía a patadas está reproducindo atávicamente o que facían os *tirones* o último día de adestramento? E David Muñoz é consciente de que serve as *mensae* que lle puxeran a Trimalción? E o desgraciado que destroza as cortices dunha árbore con flechas e corazóns, terá idea de quen era Didó?

2.3.2. SISTEMATIZACIÓN DE OBXECTIVOS, CONTIDOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN, ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE NA ÁREA DE LINGUA

A maiores da especificación que segue, no punto 5.0 dase o resumo non temático senón metodolóxico das competencias xerais ó longo dos 3 cursos de latín (cfr.)

Textos

Análise morfolóxica e sintáctica.: Aplicar coñecementos básicos de morfoloxía e sintaxe para iniciarse na interpretación, na tradución e na retroversión de frases de dificultade progresiva e textos adaptados. CCL CAA

Utiliza adecuadamente a análise morfolóxica e sintáctica de frases de dificultade graduada e textos adaptados, para efectuar correctamente a súa tradución ou retroversión.

Comparación das estruturas latinas coas das linguas propias.: Comparar as estruturas latinas coas das linguas propias. CCL CAA Utiliza mecanismos de inferencia para comprender textos de forma global, relacionando estruturas latinas con outras equivalentes nas linguas que coñece.

Iniciación ás técnicas de tradución.: Utilizar correctamente os manuais de gramática e o dicionario, recoñecendo e analizando toda a información que proporcionan. CCL CAA

Utiliza correctamente os manuais e o dicionario, analizando a información que proporcionan, para traducir pequenos textos.

Lectura comprensiva de textos latinos orixinais, adaptados ou traducidos.: Realizar a través dunha lectura comprensiva a análise e o comentario do contido e a estrutura de textos latinos traducidos.

Realiza comentarios sobre determinados aspectos culturais presentes nos textos seleccionados, aplicando para iso os coñecementos adquiridos previamente nesta ou noutras materias. CCEC CCL

Elabora mapas conceptuais e estruturais dos textos propostos, localizando o tema principal e distinguindo as súas partes. CMCCT CD CCL

Producción de pequenos textos propios en lingua latina. CCL. Redactar en lingua latina pequenos textos de produción propia.: Redacta frases sinxelas ou pequenos textos en latín sobre un tema proposto.

Realizar pequenos coloquios en latín con frases sinxelas e de dificultade progresiva.: Mantén un sinxelo diálogo en latín sobre a base dun tema previamente acordado.

Léxico

Vocabulario básico latino: léxico transparente; palabras de maior frecuencia.: Coñecer, identificar e traducir o léxico latino transparente e as palabras de maior frecuencia.

Deduce o significado de termos latinos non estudados, partindo do contexto ou de palabras da lingua propia. CAA CCL

Identifica e explica as palabras transparentes e de maior frecuencia. CD CAA

Composición e derivación culta: lexemas, prefixos e sufixos.: Distinguir e coñecer o significado dos principais prefixos e sufixos que interveñen na composición e na derivación culta. CMCCT CCL Identifica e explica os principais prefixos e sufixos, analizando o seu mantemento na propia lingua.

Recoñecer os elementos léxicos latinos que permanecen nas linguas do alumnado. CCL: Identifica a etimoloxía de palabras de léxico común da lingua propia e explica a partir desta o seu significado.

Locucións latinas de uso actual contextualizadas: Coñecer o significado das principais locucións latinas de uso actual e saber empregarlas nun contexto axeitado. CD CSC CCEC

Coñece o significado das principais locucións latinas de uso actual e sabe empregarlas no seu contexto axeitado, cando se expresa na súa propia lingua.

"estándar"	TEMPO	MÍNIMOS	AVALIACIÓN	COMPETENCIAS a CL está incluída en todos os ítems
B1.1.1. Ámbito, <i>imperium, limes</i>	septembro e marzo	<i>limes</i> en mapa mudo	B1.1 localización da Romania	matemática, científica e tecnolóxica / cultural / social e cidadá
B1.2.1. indoeuropeo	octubre	explicación escrita de conceptos básicos	B1.2. Concepto de indoeuropeo e de lingüística comparada	competencia dixital / aprender a aprender
B1.3.1. clasificación lingüística	octubre	encher un <i>Stammbaum</i> evolutivo	B1.3. Agrupar as linguas indoeuropeas en familias lingüísticas e localizalas nun mapa.	social e cidadá / competencia cultural
B1.4.1. linguas de España e romances	octubre	clasificar na clase e por escrito as variantes fundamentais	B1.4. Xeografía lingüística da Península	social e cidadá / competencia cultural
B1.5.1. etapas do latín	octubre e novembro		B1.5. Distinguir as etapas do latín	aprender a aprender / matemática, científica e tecnolóxica
B1.5.2. Evolución e latinismos	octubre e novembro	non será de avaliación específica		
B1.5.3. latín no século XXI	maio	non será de avaliación específica		matemática, científica e tecnolóxica / dixital / cultural
B1.6.1. evolución aplicada	octubre e novembro	non será de avaliación específica	B1.6. evolución do latín ás linguas románicas	aprender a aprender
B2.1.1. escritura	septembro	alfabetos latino, grego e etrusco	B2.1. Distinguir sistemas de escritura	competencia dixital / competencia cultural
B2.2.1. alfabeto, e B2.3.1. evolución	septembro	alfabeto calcídico; numeración romana	B2.2. evolución do alfabeto	aprender a aprender / matemática, científica e tecnolóxica
B2.4.1. pronuncia	septembro	corrección absoluta	B2.4. Lectura	
B3.1.1. formantes	novembro	lexemas, temas, desinencias e terminacións	B3.1. identificación dos formantes	matemática, científica e tecnolóxica
B3.2.1. Clases de	novembro	non será de avaliación	B3.2. Distinguir o enunciado.	aprender a aprender

palabras		específica		
B3.3.1. Flexión:	novembro	nominal, pronominal e verbal	B3.3. Identificar formas flexionadas	aprender a aprender / competencia dixital
B3.4.1. declinación	novembro	formas clásicas	B3.4. declinar	
B3.4.2. concordancia sintagmática	novembro	entre modificadores		
B3.5.1. conxugación	novembro	os 7 tempos máis usados segundo a estatística de Nijmegen	B3.5. conxugar	aprender a aprender
B3.5.2. paradigmas	1º trimestre	completos regulares		
B3.5.3. voz	decembro	en frases regulares	concepto	
B3.6.1. temas verbais	decembro	distinguir dende o enunciado	B3.6. <i>Infectum e perfectum</i>	aprender a aprender
B3.6.2. Diátese	decembro	en frases sencillas	activa, media e pasiva	competencia dixital
B3.7.1. Categorías	octubre	non será de avaliación específica	B3.7. Sintaxe interna do verbo	aprender a aprender
B3.8.1. Correspondencia entre verbo latino e románico	novembro	1 modelo por <i>infectum</i> e por <i>perfectum</i>	B3.8. Traducir verbos	aprender a aprender
B4.1.1. funcións básicas	septembro	suxeito, o.dir., determinante nom.	B4.1. Sintaxe sintagmática	matemática, científica e tecnolóxica
B4.2.1. casos	septembro e outubro	todos excepto locativo	B4.2. Gramática xenerativa e transformacional do caso	aprender a aprender
B4.3.1. concordancia	septembro	suxeito-verbo en todas as voces	B4.3. Regras de concordancia	
B4.4.1. tipos de oración	xaneiro	simple e subordinación conxuntiva	B4.4. Identificación tipos de oración	matemática, científica e tecnolóxica
B4.5.1. Relación entre oracións	xaneiro e febreiro	modo atraído e interordinantes	B4.5. Distinción de oracións	aprender a aprender
B4.6.1. formas non persoais	decembro	infinitivos non perifrásticos	B4.6. formas non persoais	aprender a aprender
B4.7.1. construcións de infinitivo e participio	marzo até fin de curso	absoluta de ablativo	B4.7. Completivas de infinitivo e ablativo absoluto	
B5.1.1. Roma no mundo antigo	todo o curso	-753 e -44	B5.1. eixos cronolóxicos	competencia cultural / social e cidadá
B5.1.2. etapas da historia de Roma	novembro	segundo a historiografía actual		social e cidadá / iniciativa / competencia cultural
B5.1.3. Sincronía	novembro	non será de avaliación específica		aprender a aprender / social e cidadá
B5.1 cronoloxía	octubre	segundo a historiografía coetánea		competencia dixital / matemática, científica e tecnolóxica
B5.1.5. Feitos clave	octubre	non será de avaliación específica		social e cidadá / iniciativa
B5.2.1. romanización: fases.	octubre	en función do traballo individual	B5.2. eixos cronolóxicos.	matemática, científica e tecnolóxica / social e cidadá

B5.2.2 romanización: proceso	3º trimestre	non será de avaliación específica		social e cidadá / competencia dixital
B5.3.1. arqueoloxía	xuño	non será de avaliación específica	B5.3. Recoñecer elementos da romanización	aprender a aprender / matemática, científica e tecnolóxica / dixital / competencia cultural
B5.4.1. sistema político romano.	2º trimestre	non será de avaliación específica	B5.4. Comparación política e social	iniciativa / social e cidadá
B5.4.2. sociedade romana	todo o curso	non será de avaliación específica		iniciativa / competencia dixital / social e cidadá
B5.5.1. mitoloxía grecolatina	cos textos	non será de avaliación específica	B5.5. mitoloxía nas artes plásticas	competencia cultural / competencia dixital
B5.5.2. figuras míticas	xuño	non será de avaliación específica	recoñecer	competencia cultural competencia dixital
B5.6.1. Pervivencia do mito	xuño	non será de avaliación específica	B5.6. mitografía	competencia cultural / social e cidadá / iniciativa
B5.6.2. Socioloxía do mito	xuño	non será de avaliación específica	B5.7. Identificación de cultos e ritos	aprender a aprender / competencia cultural
B5.7.1. relixión oficial e privada	todo o curso	a partir do traballo individual		social e cidadá / matemática, científica e tecnolóxica / cultural
B5.8.1. arte romana	asociado ós traballos	conceptos básicos reflexados no traballo	B5.8. arte romana	competencia cultural / competencia dixital
B5.9.1. obras públicas	asociado ós traballos	conceptos básicos reflexados no traballo	B5.9. Mantemento do urbanismo romano	competencia dixital / social e cidadá
B5.9.2. patrimonio conservado	asociado ós traballos	conceptos básicos reflexados no traballo		matemática, científica e tecnolóxica / dixital / aprender a aprender
B5.10.1. o exército romano	abril	conceptos básicos reflexados no traballo	B5.10. funcionamento do exército romano	social e cidadá / matemática, científica e tecnolóxica
B6.1.1. análise lingüística de textos	todo o curso	6 / 10	B6.1. interpretación de textos de dificultade progresiva	aprender a aprender
B6.2.1. comprensión lingüística	todo o curso	7 / 10	B6.2. Sintaxe comparada	aprender a aprender
B6.3.1. lexicografía aplicada	todo o curso	non avaliable nas probas escritas, non máis de 2 erros nas de aula	B6.3. Utilización de dicionarios	aprender a aprender
B6.4.1. <i>Realia</i>	todo o curso	os elementos marcados en B5 e B1	B6.4. 1º fase da <i>lectio</i>	social e cidadá / competencia cultural / aprender a aprender
B6.4.2. preparación do texto	todo o curso	non máis de 10% de material sen preparar		matemática, científica e tecnolóxica
B6.5.1. Redacción en latín	todo o curso	non será de avaliación específica	B6.5. Composición básica en latín	
B6.6.1. Locución en latín	todo o curso	frases de presentación	B6.6. Comunicación oral en latín	
B7.1.1. contexto lingüístico B7.1.2. léxico de frecuencia.	todo o curso	prosa clásica con non máis de 3 oracións relacionadas	B7.1. Comprensión básica a primeira vista	aprender a aprender competencia dixital
B7.2.1. prefixos e	maio	non será de avaliación	B7.2. Identificación de	matemática, científica e

sufijos		específica	prefijos e sufixos	tecnolóxica
B7.3.1. étimos B7.4.1. etimoloxía	novembro e maio	non será de avaliación específica	B7.3. B7.4. Evolución de palabras	aprender a aprender
B7.4.2. familias etimolóxicas e semánticas	todo o curso	non será de avaliación específica		aprender a aprender competencia dixital
B7.5. locucións latinas	maio	non será de avaliación específica	B7.5. emprego de locucións	

2.4. PROBAS E INICIATIVAS (CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO)

2.4.1. Saberás saudar, despedirte, felicitar, defenderte e pedir perdón en latín

2.4.2. Identificarás de qué fala o texto que te propoñan e cómo, e dirás por qué o sabes; e traducirás a latín actual mantendo a *res* e os *uerba*

2.4.3. Demostrarás na aula que fixeches o que che pedían como cho pedían, ou pelexarás usando a *ars* para defender que a túa opción era mellor

2.4.4. Terás toda a *libertas* para desenvolver o que *tibi libeat* se todos os integrantes do curso estamos de acordo e entra dentro da institutio

2.4.5. Non se tomará decisión algunha en contra da vontade explícita e razoada da totalidade de alumnos do grupo nen coa prohibición explícita e razoada do profesor

2.5. CONSOLIDACIÓN DE DESTREZAS

2.6. PERICVLA

2.6.1. TEMPORALIZACIÓN. GRAO MÍNIMO DE CONSECUCIÓN PARA SUPERAR A MATERIA E PROCEDIMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN.

	bloque 1 textos	bloque 2 historia da lingua	bloque 3 <i>realia</i>	bloque 4 traballo de fin de curso
<i>cogĕre</i>	en xuño, traducir un texto de dificultade baixa	en decembro, encadrar todas as variantes do latín no indoeuropeu e o indoeuropeu no sistema lingüístico	identificar alo menos a metade dos <i>realia</i> que aparezan nos textos que hemos ler na aula e nas fontes que se traballen	entregar no prazo fixado e nas condicións especificadas o traballo elexido
<i>in melius ibit</i>	nalgún momento do curso, traducir un texto de dificultade media	en decembro, distinguir os estratos responsables dos latíns modernos	facer unha disertación sobre un <i>reale</i> que se mencionara	
<i>ad libitum</i>	escribir un texto en latín clásico xustificando o método de composición, ou manter unha conversa en latín clásico	distinguir as variantes en textos	en maio darás unha clase sobre un dos temas que aparecen clasificados antes	

2.6.2. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE

1º trimestre

Localización xeográfica en mapa dos lugares que se citen na clase: a metade

Clasifica en familias as linguas do grupo P1 de Nijmegen: todas

Identifica as formas escritas de todas as etapas do latín e linguas adxacentes: deixando de lado a clásica, alo menos a grafía renacentista

Le en voz alta textos latinos de certa extensión coa pronuncia correcta: acentos e silabación sen erros repetidos

Segmenta os formantes de formas flexivas latinas: gradualmente, todos

Enuncia correctamente substantivos, adxectivos e pronomes en latín, distíngueos a partir do seu enunciado e declínaos: 70%

Enuncia e conxuga formas verbais latinas, con identificación de cada tema, característica modo-temporal e desinencia: 60%

2º trimestre

Identifica o nivel lingüístico e a súa etapa en textos transparentes: 3 de 5

FASES DO TRABALLO

ELABORACIÓN E DATA

RESULTADO

3. LATÍN I

i) Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes.

j) Organización dos procedementos que lle permitan ao alumnado acreditar os coñecementos necesarios en determinadas materias, no caso do bacharelato.

3.1. INTRODUCCIÓN E OBXECTIVOS. ANÁLISE DO CUMPRIMENTO DOS OBXECTIVOS NO PASADO CURSO E PROXECCIÓN NO CURSO PRESENTE

O latín no mundo occidental como interlingua científica (codificador da herdanza medieval e renacentista do mundo mediterráneo antigo) e como vehículo da tradición clásica viu reducido o seu papel nos últimos anos ó mesmo tempo que se insistía nel nos ámbitos das responsabilidades administrativas. Teóricamente, tal papel se cumpre na asignatura de Cultura clásica, pero ó ser ésta optativa, non obrigatoria para os alumnos da especialidade, cun programa monstruoso e dividida en dous anos non secuenciais, o fracaso escolar (pois o programa de mínimos de bacharelato segue ser o mesmo) é brutal. Por outra parte, en tanto que instrumentum de outras materias, a asignatura non escapa á especialización do novo ensino medio, aínda que é considerada materia clave en tanto que sistema

Mención aparte merece o novo sistema implantado na LOMCE; a programación non só non diminúe, senón que asume novos contidos, coa incongruencia de que estes "non deben" impartirse na clase a favor das competencias; dado que estas non van ser obxecto de exame na reválida, senón os contidos ("estándares de aprendizaxe" na linguaxe da nova lei), non parece estar nada claro qué se pretende que fagamos na clase.

Dentro dos obxectivos marcados pola lei, se inclúen exercer a cidadanía democrática e adquirir unha conciencia cívica responsable que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade; consolidar unha madurez persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico; impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social; afianzar os hábitos de lectura, dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá e nunha ou máis linguas estranxeiras, utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación, coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución, dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida, comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos, desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, e afianzar actitudes de respecto e prevención no ámbito do patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado.

Por todo o anterior, o programa debe permitir adaptar as circunstancias concretas do alumno sen perder de vista o obxectivo final de latín II; pero a colaboración e comunicación entre alumnos e profesor debe ser constante, atenta e fluída. Os únicos límites son o tempo, o programa mínimo e o grupo, pero éstos son rixidos; e o alumno deberá dende agora mesmo asumir unha madurez metodolóxica, científica, interpretativa e persoal que é perfectamente posible que non posúa. É entón fundamental que os alumnos lean, entendan e asuman os criterios xerais que se expoñen aquí e en clase; que comuniquen á maior brevidade ó profesor os seus déficits de coñecementos e que sigan as indicacións de este para subsanalos; e que adopten o ritmo de traballo que se lles indique. A lectura detallada, comprensiva e asumida do presente programa é unha obriga dende a sá mesma entrega.

É innecesario dicir que, dentro dos límites aquí fixados, os alumnos poderán modificar, suprimir ou engadir calquera cousa que consideren oportuna, ou opoñerse a ela, sempre que sexa consensuada entre grupo e profesor, e se o calendario así o permite.

3.2. TEMPORALIZACIÓN, GRAO MÍNIMO E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN.

Para a xeralidade das competencias ó longo de todo os latíns que se imparten no ensino medio, cfr. 5.0

Identificación dos "estándares" na táboa inmediata

B1.1. Marco xeográfico da lingua.

B1.2. O indoeuropeo. Linguas indoeuropeas e familias lingüísticas.

B1.3. Linguas de España: linguas romances e non romances.

B1.4. Orixe, evolución e etapas do latín. Palabras patrimoniais, cultismos e semicultismos.

B1.5. Nocións básicas de evolución fonética, morfolóxica e semántica do latín ao galego e ao castelán.

B2.1. Orixe da escritura. Sistemas de escritura.

B2.2. Orixe e evolución do alfabeto latino.

B2.3. Pronuncia do latín: tipos.

B3.1. Formantes das palabras.

B3.2. Tipos de palabras: variables e invariables.

B3.3. Concepto de declinación e conxugación.

B3.4. Flexión nominal e pronominal: substantivos, adxectivos e pronomes.

B3.5. Flexión verbal

B4.1. Elementos da oración.

B4.2. Casos latinos.

- B4.3. Concordancia.
 B4.4. Oración simple: oración atributivas e predicativas.
 B4.5. Oración composta: coordinación e subordinación.
 B4.6. Construcións de infinitivo e de participio.
 B5.1. Períodos da historia de Roma.
 B5.2. Romanización de Hispania e da Gallaecia.
 B5.3. Organización política e social de Roma.
 B5.4. Mitoloxía e relixión. Ritos funerarios.
 B5.5. Arte romana.
 B5.6. Obras públicas e urbanismo.
 B5.7. O exército.
 B6.1. Análise fonética, morfolóxica, sintáctica e semántica.
 B6.2. Comparación das estruturas latinas coas das linguas propias.
 B6.3. Iniciación ás técnicas de tradución.
 B6.4. Lectura comprensiva e comentario de textos latinos orixinais, adaptados ou traducidos.
 B6.5. Lectura comparada e comentario de textos en lingua latina e lingua propia.
 B6.6. Produción de pequenos textos en lingua latina.
 B7.1. Vocabulario básico latino: léxico transparente; palabras de maior frecuencia.
 B7.2. Composición e derivación culta. Lexemas, prefixos e sufixos.
 B7.3. Mantemento de elementos lingüísticos latinos.
 B7.4. Locucións latinas de uso actual.

"estándar"	TEMPO	MÍNIMOS	AVALIACIÓN	COMPETENCIAS <i>a competencia lingüística está incluída en todos os ítems</i>
B1.1.1. <i>Ámbito, imperium, limes</i>	septembro e marzo	<i>limes</i> en mapa mudo	B1.1 localización da Romanía	matemática, científica e tecnolóxica / competencia cultural / social e cidadá
B1.2.1. indoeuropeo	octubre	explicación escrita de conceptos básicos	B1.2. Concepto de indoeuropeo e de lingüística comparada	competencia dixital / aprender a aprender
B1.3.1. clasificación lingüística	octubre	encher un <i>Stammbaum</i> evolutivo	B1.3. Agrupar as linguas indoeuropeas en familias lingüísticas e localizalas nun mapa.	social e cidadá / competencia cultural
B1.4.1. linguas de España e romances	octubre	clasificar na clase e por escrito as variantes fundamentais	B1.4. Xeografía lingüística da Península	social e cidadá / competencia cultural
B1.5.1. etapas do latín	octubre e novembro	clasificar na clase e por escrito as variantes fundamentais	B1.5. Distinguir as etapas do latín	aprender a aprender / matemática, científica e tecnolóxica
B1.5.2. Evolución e latinismos	octubre e novembro	non será de avaliación específica		
B1.5.3. latín no século XXI	maio	non será de avaliación específica		matemática, científica e tecnolóxica / competencia dixital / competencia cultural
B1.6.1. evolución aplicada	octubre e novembro	non será de avaliación específica	B1.6. evolución do latín ás linguas románicas	aprender a aprender
B2.1.1. escritura	septembro	alfabetos latino, grego e etrusco	B2.1. Distinguir sistemas de escritura	competencia dixital / competencia cultural
B2.2.1. alfabeto B2.3.1. evolución do alfabeto	septembro	alfabeto calcídico; numeración romana	B2.2. evolución do alfabeto	aprender a aprender / matemática, científica e tecnolóxica
1B2.4.1. pronuncia	septembro	corrección absoluta	B2.4. Lectura	

B3.1.1. formantes	novembro	lexemas, temas, desinencias e terminacións	B3.1. identificación dos formantes	matemática, científica e tecnolóxica
B3.2.1. Clases de palabras	novembro	non será de avaliación específica	B3.2. Distinguir o enunciado.	aprender a aprender
B3.3.1. Flexión	novembro	nominal, pronominal e verbal	B3.3. Identificar formas flexionadas	aprender a aprender / competencia dixital
B3.4.1. declinación	novembro	formas clásicas	B3.4. declinar	
B3.4.2. concordancia sintagmática	novembro	entre modificadores		
B3.5.1. conxugación	novembro	os 7 tempos máis usados segundo a estatística de Nijmegen	B3.5. conxugar	aprender a aprender
B3.5.2. paradigmas	1º trimestre	completos regulares		
B3.5.3. voz	decembro	en frases regulares	concepto	
B3.6.1. temas verbais	decembro	distinguir dende o enunciado	B3.6. <i>Infectum e perfectum</i>	aprender a aprender
B3.6.2. Diátese	decembro	en frases sencillas	activa, media e pasiva	competencia dixital
B3.7.1. Categorías	octubre	non será de avaliación específica	B3.7. Sintaxe interna do verbo	aprender a aprender
B3.8.1. Correspondencia entre verbo latino e románico	novembro	1 modelo por <i>infectum</i> e por <i>perfectum</i>	B3.8. Traducir verbos	aprender a aprender
B4.1.1. funcións básicas	septembro	suxeito, o.dir., determinante nom.	B4.1. Sintaxe sintagmática	matemática, científica e tecnolóxica
B4.2.1. casos	septembro e outubro	todos excepto locativo	B4.2. Gramática xenerativa e transformacional do caso	aprender a aprender
B4.3.1. concordancia	septembro	suxeito-verbo en todas as voces	B4.3. Regras de concordancia	
B4.4.1. tipos de oración	xaneiro	simple e subordinación conxuntiva	B4.4. Identificación tipos de oración	matemática, científica e tecnolóxica
B4.5.1. Relación entre oracións	xaneiro e febreiro	modo atraído e interordinantes	B4.5. Distinción de oracións	aprender a aprender
B4.6.1. formas non persoais	decembro	infinitivos non perifrásticos	B4.6. formas non persoais	aprender a aprender
B4.7.1. construcións de infinitivo e participio	marzo até fin de curso	absoluta de ablativo	B4.7. Completivas de infinitivo e ablativo absoluto	
B5.1.1. Roma no mundo antigo	todo o curso	-753 e -44	B5.1. eixos cronolóxicos	competencia cultural / social e cidadá
B5.1.2. etapas da historia de Roma	novembro	segundo a historiografía actual		social e cidadá / iniciativa / competencia cultural
B5.1.3. Sincronía	novembro	non será de avaliación específica		aprender a aprender / social e cidadá
B5.1 cronoloxía	octubre	segundo a historiografía coetánea		competencia dixital / matemática, científica e tecnolóxica
B5.1.5. Feitos clave	octubre	non será de avaliación específica		social e cidadá / iniciativa

B5.2.1.romanización: fases.	octubre	en función do traballo individual	B5.2. eixos cronolóxicos.	matemática, científica e tecnolóxica / social e cidadá
B5.2.2.romanización: proceso	3º trimestre	non será de avaliación específica		social e cidadá / competencia dixital
B5.3.1. arqueoloxía	xuño	non será de avaliación específica	B5.3. Recoñecer elementos da romanización	aprender a aprender / matemática, científica e tecnolóxica / competencia dixital / competencia cultural
B5.4.1. sistema político romano.	2º trimestre	non será de avaliación específica	B5.4. Comparación política e social	iniciativa / social e cidadá
B5.4.2. sociedade romana	todo o curso	non será de avaliación específica		iniciativa / competencia dixital / social e cidadá
B5.5.1. mitoloxía grecolatina	cos textos	non será de avaliación específica	B5.5. mitoloxía nas artes plásticas	competencia cultural / competencia dixital
B5.5.2. figuras míticas	xuño	non será de avaliación específica	recoñecer	competencia cultural competencia dixital
B5.6.1. Pervivencia do mito	xuño	non será de avaliación específica	B5.6. mitografía	competencia cultural / social e cidadá / iniciativa
B5.6.2. Socioloxía do mito	xuño	non será de avaliación específica	B5.7. Identificación de cultos e ritos	aprender a aprender / competencia cultural
B5.7.1. relixión oficial e privada	todo o curso	a partir do traballo individual		social e cidadá / matemática, científica e tecnolóxica / cultural
B5.8.1. arte romana	asociado ós traballos	conceptos básicos reflexados no traballo	B5.8. arte romana	competencia cultural / competencia dixital
B5.9.1. obras públicas	asociado ós traballos	conceptos básicos reflexados no traballo	B5.9. Mantemento do urbanismo romano	competencia dixital / social e cidadá
B5.9.2. patrimonio conservado	asociado ós traballos	conceptos básicos reflexados no traballo		matemática, científica e tecnolóxica / competencia dixital / aprender a aprender
B5.10.1. o exército romano	abril	conceptos básicos reflexados no traballo	B5.10. funcionamento do exército romano	social e cidadá / matemática, científica e tecnolóxica
B6.1.1. análise lingüística de textos	todo o curso	6 / 10	B6.1. interpretación de textos de dificultade progresiva	aprender a aprender
B6.2.1. comprensión lingüística	todo o curso	7 / 10	B6.2. Sintaxe comparada	aprender a aprender
B6.3.1. lexicografía aplicada	todo o curso	non avaliable nas probas escritas, non máis de 2 erros nas de aula	B6.3. Utilización de dicionarios	aprender a aprender
B6.4.1. <i>Realia</i>	todo o curso	os elementos marcados en B5 e B1	B6.4. 1º fase da <i>lectio</i>	social e cidadá / competencia cultural / aprender a aprender
B6.4.2 preparación do texto	todo o curso	non máis de 10% de material sen preparar		matemática, científica e tecnolóxica
B6.5.1. Redacción en latín	todo o curso	non será de avaliación específica	B6.5. Composición básica en latín	

B6.6.1. Locución en latín	todo o curso	frases de presentación	B6.6. Comunicación oral en latín	
B7.1.1. contexto lingüístico B7.1.2. léxico de frecuencia.	todo o curso	prosa clásica con non máis de 3 oracións relacionadas	B7.1. Comprensión básica a primeira vista	aprender a aprender competencia dixital
B7.2.1. prefixos e sufixos	maio	non será de avaliación específica	B7.2. Identificación de prefixos e sufixos	matemática, científica e tecnolóxica
B7.3.1. étimos B7.4.1. etimoloxía	novembro e maio	non será de avaliación específica	B7.3. B7.4. Evolución de palabras	aprender a aprender
B7.4.2. familias etimolóxicas e semánticas	todo o curso	non será de avaliación específica		aprender a aprender competencia dixital
B7.5. locucións latinas	maio	non será de avaliación específica	B7.5. emprego de locucións	

3.3. TEMPORALIZACIÓN

3.3.1. PERIODIZACIÓN BÁSICA DOS OBXECTIVOS

1 Iniciación	1º trimestre
2 Recoñecemento	septembro a xaneiro
3 Percepción histórica	todo o curso
4 Achegamento e distinción	novembro a fin de curso
5 Evolucion e permanencia	1º trimestre
6 Indagación	2º trimestre + cfr. TRABALLO
7 Valoración romana da lingua	3º trimestre
8 Valoración do mundo romano	3º trimestre

3.3.2. PERIODIZACIÓN BÁSICA DOS CONTIDOS E "ESTÁNDARES"

septembro e marzo	B1.1 localización da Romania
octubre	B1.2. Concepto de indoeuropeo e de lingüística comparada
octubre	B1.3. Agrupar as linguas ide. en familias lingüísticas e localizalas nun mapa.
octubre	B1.4. Xeografía lingüística da Península
octubre e novembro	B1.5. Distinguir as etapas do latín
octubre e novembro	B1.6. evolución do latín ás linguas románicas
septembro	B2.1. Distinguir sistemas de escritura
septembro	B2.2. evolución do alfabeto
septembro	B2.4. Lectura
novembro	B3.1. identificación dos formantes
novembro	B3.2. Distinguir o enunciado.
novembro	B3.3. Identificar formas flexionadas
novembro	B3.4. declinar
novembro	B3.5. conxugar
decembro	B3.6. <i>Infectum e perfectum</i>
octubre	B3.7. Sintaxe interna do verbo
novembro	B3.8. Traducir verbos
septembro	B4.1. Sintaxe sintagmática
septembro e outubro	B4.2. Gramática xenerativa e transformacional do caso
septembro	B4.3. Regras de concordancia
xaneiro	B4.4. Identificación tipos de oración
xaneiro e febreiro	B4.5. Distinción de oracións
decembro	B4.6. formas non persoais
marzo até fin de curso	B4.7. Completivas de infinitivo e ablativo absoluto
todo o curso	B5.1. eixos cronolóxicos
octubre	B5.2. eixos cronolóxicos.
xuño	B5.3. Recoñecer elementos da romanización
2º trimestre	B5.4. Comparación política e social
cos textos	B5.5. mitoloxía nas artes plásticas
xuño	B5.6. mitografía
todo o curso	B5.7. Identificación de cultos e ritos

asociado ós traballos	B5.8. arte romana
asociado ós traballos	B5.9. Mantemento do urbanismo romano
abril	B5.10. funcionamento do exército romano
todo o curso	B6.1. interpretación de textos de dificultade progresiva
todo o curso	B6.2. Sintaxe comparada
todo o curso	B6.3. Utilización de dicionarios
todo o curso	B6.4. 1º fase da <i>lectio</i>
todo o curso	B6.5. Composición básica en latín
todo o curso	B6.6. Comunicación oral en latín
todo o curso	B7.1. Comprensión básica a primeira vista
maio	B7.2. Identificación de prefixos e sufixos
novembro e maio	B7.3. B7.4. Evolución de palabras
maio	B7.5. emprego de locucións

3.4. AVALIACIÓN E CUALIFICACIÓN DA ASIGNATURA. CRITERIOS XERAIS. INSTRUMENTOS. DIVERSIFICACIÓN

Partimos do presuposto de que os alumnos son tales se os seus esforzos se adecuan ó obxectivo marcado neste programa e non se desvían da disciplina marcada por grupo e profesor. A cualificación individual debería aterse ó sistema occidental, é dicir, a defensa pública de dominio da materia no momento decidido polo discente; pero os actuais sistemas, corrompidos por criterios procedentes de Asia e outros lugares obrigan “cualificar” periódicamente (?) e dentro do marco temporal dos dez meses de curso. Por elo, nun intento de avir a cruda realidade e o saudable respecto a unha tradición secular de eficacia demostrada unha e outra vez, o profesor proporá unha proba oral e/ou escrita entre finais de maio e principios de xunio na que o alumno rinda contas da súa capacidade de enfrentamento ó programa, que será calibrada persoalmente e tendo en conta, se é positivo, o desenvolvemento do curso; o desenvolvemento negativo se terá en conta: se non se cumpren no momento fixado as actividades programadas, sempre que non sexa atribuíble a impericia; se a periodización da materia é interrumpida individualmente de forma inxustificada; se se impide o normal desenvolvemento do curso; de darse, o alumno perde todas as cualificacións positivas que acadara anteriormente. As cualificacións parciais só deberán, por tanto, ser tidas en conta coma índices de progresión cronolóxica, o que conleva unha avaliación continua.

Resulta obvio que os alumnos poden usar a lingua románica que prefiran e, no caso do galego, na normativa que consideren máis axeitada. O profesor subministrará ós alumnos unha dirección electrónica na que, de darse o caso, poidan entregar borradores ou consultar a calidade de webs. O alumnado que empregue software libre disporá dos prazos adicionais necesarios, dada a dificultade engadida polas frecuentes incompatibilidades.

No caso de dificultades de aprendizaxe non imputables á déficit do alumno, ou no caso de alumnos con discapacidade, véxase 0.6.

3.5. CRITERIOS E MÍNIMOS

Considéranse mínimos para a avaliación positiva:

-a interpretatio dun texto de dificultade baixa-media de 3 ou 4 líneas, coa sintaxe clásica normal, incluíndo completivas de todo tipo e oracións de relativo, de César, Suetonio e Petronio, do segundo con comentario de realia e do terceiro con tradución ó lado e análise lingüística

-a aceptación do traballo ó que nos referimos máis abaixo.

-unha cualificación mínima de 4 sobre 10 -ou equivalente- nas probas de Historia da lingua e de aprobado na de morfoloxía verbal

Os alumnos se farán cargo das notas críticas, de propedéutica ou de datos que se lles encargue en cada texto, si ben, segundo os casos, poderán repartirse o traballo; e elaborarán un traballo de investigación cos criterios, fontes e métodos explicados no seu sitio, e aténdose estrictamente á cronoloxía marcada.

3.6. CONTIDOS PRÁCTICOS E TEÓRICOS

estándar de aprendizaxe avaliable de:

O latín na súa historia: do indoeuropeo ás linguas neolatinas. Fontes literarias e non literarias. Introducción á historia da escritura e o libro latinos, a transmisión manuscrita e a filoloxía

Os niveis lingüísticos: latín clásico fronte ó resto dos latíns. Percepción. Latín, latinismos e ámbito de latinidade hoxe

Gramática e lingüística do latín (uide infra pormenorizado)

Textos latinos: introducción (nivel baixo a medio). Técnicas e problemas de tradución. Comprensión de *realia*

Introducción á historia, ideoloxía e mentalidade pública e privada de Roma con especial atención ó período tardorrepblicano e de inicio do cesarato

Os romanos e os seus continuadores en tanto que referentes textuais, Cultura e civilización grecolatinas: de eles a nos

3.7. TRABALLO

3.7.1. Realización

Cada alumno se fará cargo de un dos temas listados ó final ou de algún outro que acorde co profesor. Manexará o material que se lle sinala até afacerse coa idea básica de contidos e criterios e o comunicará ó profesor, que lle sinalará posibles erros; e redactará de xeito claro e conciso, con criterio propio, o tema investigado; primará sempre a claridade sobre a profusión, o criterio individual sobre a doutrina recepta e a investigación sobre a narración; a aprobación do profesor resulta nesta fase imprescindible para pasar á definitiva. Queda expresamente vetada a recopilación de datos de calquera fonte sen someter ó criterio citado. O traballo se presentará grafiado mecánica ou electrónicamente sobre DIN-A4, correctamente cosidos (á esquerda) e paxinados (se na marxe inferior, no centro; se no superior, á esquerda sobre o verso [pares] e á dereita sobre o recto [impares]), con índice (que non se recolle a sí mesmo), criterio utilizado e bibliografía. Se o profesor o considera posible, se exporá en clase, e, se non, se entregará un resumo para os compañeiros coas características que oportunamente se sinalarán

3.7.2. Temas (suxeridos)

O culto público / O culto privado / Helenización do culto e cultos asiáticos / As edades cronolóxicas e legais / Constitución e cénit da república / Mosaico e pintura / Urbanismo / O retrato / Arquitectura civil / O período rexio, lenda e historia / Comida, cocina e alimentación / Matrimonio, sexualidade, procreación / Clases sociais e poder económico / Mineiría e metalisteiría / O exército antes e despois de Mario / Guerras púnicas / Maxistraturas / Periodización da expansión do imperio / Hispania e a Lusitanica / Sistema lexislativo / O senado / Vías e medios de comunicación / Roma e máis o resto de pobos itálicos e italianos / *Prouvinciae e coloniae* / O alto imperio e a dinastía xulio-claudiana / Sistema agrícola: técnica e modo de produción / Fin da república e constitución do cesarato / Dos Flavios ós Antoninos

Todos os temas se poden refundir, misturar, modificar e reducir previo o visto bo do profesor

3.7.3. Bibliografía

O canon internacional de cita bibliográfica que se comunica ós alumnos é:

a) Nome do autor ou autores en minúscula, APELIDOS EN MAIÚSCULA, ou ben Apelido en minúscula, coma, inicial do nome. Se hai máis de 3 autores, se cita o primeiro como se dixo e se escribe despois et al(ii), ou ben se engloban todos en VV.AA. (=varios autores), Se non aparece o nome do autor, Anónimo

b) Título da obra, subraiado se o texto se xera manual ou mecánicamente ou en cursiva se se xera electrónicamente ou en imprenta. Se se trata de só unha parte da obra (capítulo, artículo...), “o seu título vai entre comiñas” seguido de en e o da obra na que está incluída, citada como se dixo antes

c) Casa editorial; se é un facsímil de obra impresa, faise constar con todos os datos

d) Lugar de edición, ou, se non se coñece, de impresión; se tampouco se coñece este, escríbese s(ine) l(oco)

e) Ano de edición; se non se coñece, escríbese s(ine) a(nno)

f) Número de edición escrito coma superíndice do ano

a) vai separado de b) por : dous puntos; b) de c) e c) de d) por . punto ou , coma; e d) de e) por branco ou , coma

Os documentos procedentes de Internet ou outras redes se citan igual, sustituíndo c) e d) por o número identificativo de w. ou dirección. Se unha obra ocupa máis de un libro, falamos de tomo se a paxinación é seguida, e de volume se é independente. Exemplos:

John BOARDMAN, Jasper GRIFFIN e Oswin MURRAY: “Roma”, tomo 2 de *Historia Oxford del mundo clásico*. Alianza Editorial. Madrid 1988

Jerôme CARCOPINO: *La vida cotidiana en Roma en el apogeo del imperio*. Temas de hoy. Madrid 1995³

Benedikt Wach: Lateinische Sprichwörter, Phrasen und Aphorismen, www.kreienbuehl.ch/lat/latein/sprichwoerter.html

3.7.4. Citas:

Despois de citar unha obra por primeira vez segundo o visto, para volver facer referencia á mesma obra escríbese op.(us) cit.(atum), ó mesmo pasaxe loc.(us) cit(atus), e sen saír de cita ib(idem); unha referencia que aparece tantas veces que non resulta útil enumeralas todas, passim. Para indicar “aproximadamente” escribimos c(irca); e, se non interesa ou non se coñece unha data concreta de desenvolvemento da actividade principal de unha persoa, fl(oruit). Para facer referencia a algo xa explicado se usa ut supra; se se quere remitir a algo que se acaba de decir ou que se va decir despois, u(ide) supra ou u(ide) infra, respectivamente; e para comparar con datos ou opinións de outra persoa, cfr. (=confer). Para indicar que algo se trata nun autor, obra u medio sen máis especificacións, apud. Nas edicións electrónicas as 3 primeiras citadas se substitúen por hipervínculo.

3.8.5. Periodización e cronoloxía do traballo

Elección de tema e selección de fontes, antes do 4 de outubro; primeira fase, antes de Nadal; versión previa, antes de antroido; e entrega definitiva en maio

3.8. PROGRAMA DE LINGÜÍSTICA LATINA: GUÍA DE CONTIDOS

HISTORIA DA LINGUA

Concepto de latín e das súas variantes diatópicas, diacrónicas, diafásicas e diastráticas. O latín coma lingua acusativa; linguas ergativas. O latín coma lingua flexiva; linguas illantes e aglutinantes. O latín coma lingua indoeuropea: lingüística comparada, concepto de indoeuropeo, a súa reconstrución e clasificación, linguas non indoeuropeas. Evolución do latín e conceptos de latín clásico e “vulgar”. A fragmentación lingüística da Romanía, o protorromance e a formación de novas linguas. Criterio de clasificación das linguas neolatinas ou románicas. Historia do latín a partir de ese momento.

FONOLOXÍA E GRAFÍA

Repertorio de fonemas en época clásica e variantes históricas. O alfabeto: maiúsculas e minúsculas, separación de palabras, epigrafía. Suprasegmentais: problemas de prosodia e entonación; cantidade; sistema de alternancia vocálica e repercusións no sistema morfolóxico. Acento e tono. Grafías de cantidade. Apex. Leis da baritonese e da penúltima acentuada.

MORFOLOXÍA I

1. Criterios morfolóxicos en linguas flexivas, flexión latina e flexión romance; a constitución do sistema morfosintáctico dunha lingua flexiva; os casos en linguas actuais. Sufixo, desinencia e terminación; finais aglutinados e segmentación de formas flexivas.

2. As variables ou categorías: xénero e sexo; número gramatical e real; caso e función sintáctica. O método desinencial fronte ó método desinencia + preposición + orde de palabras. Taxonomía dos casos: vocativo (función impresivo-expresiva), nominativo (caso Ø suxeito), acusativo (caso Ø réxime verbal); o predicado e o seu núcleo dende o punto de vista do caso; dativo (réxime de verbos bipolares e núcleo); xenitivo (filiación e determinación); ablativo (complemento rexido, periférico, valor prepositivo); o acusativo con preposición. Locativo. Outros casos. Orde dos casos.

3. Conceptos de radical, lexema e tema. Sufixación e composición de nomes: a formación latina de *nomina*. Temáticos en -o- /-e-; sufixados en -a- (∂_2), -i- (iod) e -u- (wau); sufixacións consonánticas e palabras-raíz: tratamento das terminacións; o caso da “5º declinación”. Ruína do sistema flexivo e substitución. Os procesos lingüísticos clave na historia da morfoloxía: alternancia de cantidade, alternancia vocálica, rotacismo, apofonía medial, peche de vocais finais, analoxía.

4. Adxetivos: tipo *altus alta altum*; tipo *leuis leue + acer acris acre* e tipo *amans amantis*; tipo *pauper pauperis*. O sistema morfolóxico de gradación e as súas implicacións sintácticas; sufixos *-ios- / -ies- e *-somos-; gradación no adverbio; adverbios non deadxetivais. Morfonoloxía do participio.

5. Sistema pronominal: pronomes propiamente ditos; mostrativos e localizadores; o papel das marcas formais gen. -ius, dat. -ī e a asimilación ó sistema pronominal; pronomes persoais; adxetivos/pronomes posesivos, déicticos e fóricos: concepto, uso, marcas formais, expresión verbal e non verbal; a serie *k^w: relativos e interrogativos-indefinidos-exclamativos; cuantificadores e indefinidos; o sufixo *(e)ro- / t(e)ra. Series numerais.

MORFOLOXÍA II

Análise do sistema verbal latino e dos seus problemas: voz e diátese; temas e tempos, tempos e modos, aspectualización e *Aktionsart*; *infectum / perfectum*; sufixos e outras marcas formais; morfoloxía, sintaxe, semántica, función lingüística e función estilística do modo; os 5 suxeitos e a identificación da persoa verbal: a “3ª” persoa e as formas sen categoría de persoa. Descrición do verbo: segmentación; grado da desinencia; infecta en -a-, -e-, -ī-, -ī- e consonante; perfecta alternantes, reduplicados, en wau e sigmáticos; os imperativos; formación da diátese activa e da mediopasiva; formación dos tempos compostos; desuso da media e refacción do sistema; oracións activas e pasivas. Excepcións, anomalías e irregularidades do sistema verbal.

MORFOLOXÍA III

As categorías e clases de palabra non suxeitas a flexión; vacilacións na adscripción e labilidade de este tipo de clasificacións; formas lexicalizadas. Sistema adverbial, orixe dos adverbios, marcas formais. Os subordinantes morfolóxicos ou preposicións. As auténticas conxuncións (=nexos entre iguais) e as interordinantes. Os sistemas triples (-*que*, *atque/ac* e *et*; -*ue*, *uel* e *aut*). Os subordinantes sintácticos: subordinación conxuntiva fronte a outros medios; o subordinante universal *ut*, as series formadas con *k^w e os seus compostos: estatística de uso, taxonomía.

SINTAXE

A orde de palabras e o *ordo rectus*; o sistema de determinación; leis de suxeito - predicado e determinante - determinado, alcance e motivos de fractura: resolución de ambigüidade, construcións fixadas, intencionalidade

literaria; diferencia entre predicación e atribución. A análise sintáctica por núcleos e a bimembre; problemas de nomenclatura; o predicado e a función predicativa; relación entre nomes mediando ou non verbo, relación entre suxeito e verbo, o núcleo do predicado, relacións verbais e non verbais, sintaxe relaxada. Concordancia. Parataxe ou sintaxe conxuntiva. Definición e problemas das subordinadas. O suxeito e o obxecto directo subordinados coma: a) conxuntivos, b) interrogados, c) dobre réxime de acusativo e a súa conversión a sintaxe perfecta. O determinante subordinado ou subordinada de relativo, relativo adxetivo e pronome, o modo como dobre marca de subordinación. Os complementos preposicionais e periféricos subordinados: clasificación de nexos, uso do modo.

COMUNICACIÓN E PRAGMÁTICA

Pregunta e resposta, afirmación e negación. Competencia lingüística e niveis da linguaxe: Roma e as provincias, a “invención” do latín clásico, o uso do grego, nivel social, o mito do sabino; valoración das fontes, dos graffitti ás gramáticas. Estilística. Establecemento do latín como modelo lingüístico e literario, historia do latín como lingua franca, o noso concepto e uso actual.

SEMÁNTICA E LÉXICO

Estatística de frecuencias. Productividade e selección de léxico do latín como indoeuropeu (fondo común e paralelismos), como itálico (a nunca resolta cuestión do protoitálico e do itálocelta) e como protorromance. Aspectos semánticos máis significativos. Cultismos en latín e cultismos latinos, transcripción, calco, adaptación e tradución. O grego en Roma e no imperio. A función da literatura: helenización de Roma. A formación de palabras e a composición. Fontes do latín non clásico. Linguas especializadas. O criterio para a fixación e redución do latín clásico e o seu uso en ciencias naturais e positivas

4. LATÍN II

4.1. INTRODUCCIÓN. MODIFICACIONES. OBJETIVOS. "ORGANIZACIÓN DOS PROCEDIMENTOS QUE LLE PERMITAN AO ALUMNADO ACREDITAR OS COÑECEMENTOS NECESARIOS EN DETERMINADAS MATERIAS, NO CASO DO BACHARELATO"

O Latín II representa varios niveis diferentes por comparación co Latín I: o valor da asignatura por sí mesma; a comparación entre asignaturas que xa se impartiron en 1º e novas; o seu valor como materia obxecto de exame da no nata reválida, que deba estar especificada xa dende principios do curso pasado; directamente relacionado con eso, o de asignatura bienal. O programa da LOMCE non só non diminúe, senón que asume novos contidos, coa incongruencia de que estes "non deben" impartirse na clase a favor das competencias; dado que estas non van ser obxecto de exame na reválida, senón os contidos ("estándares de aprendizaxe" na linguaxe da nova lei), non parece estar nada claro qué se pretende que fagamos na clase.

Dentro dos obxectivos marcados pola lei, se inclúen exercer a cidadanía democrática e adquirir unha conciencia cívica responsable que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade; consolidar unha madurez persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico (α); impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social (β); afianzar os hábitos de lectura (γ), dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá e nunha ou máis linguas estranxeiras (δ), utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación (ϵ), coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución (ζ), dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida (η), comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos (θ), desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, e afianzar actitudes de respecto e prevención no ámbito do patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado (ι). Para todo eso, determínase un programa no que: a) os contidos de lingüística retroceden cerca de século e medio ("oracións compostas" que inclúen subordinadas [!]) prescindindo até dos máis elementais avances na análise lingüística, b) reduce o programa de literatura a un nivel de *Orchideen-Fächer* ("Coñecer os fitos esenciais da literatura latina como base literaria da literatura e da cultura europea e occidental": refírese a *regula* de Benito de Nursia? compre ler a Plauto?), e c) caracterízase pola autorreferencia innecesaria, o que deixa claro o nivel de preparación dos autores de semellante aberración ("Locucións e expresións latinas incorporadas á lingua coloquial e á literaria": é que hai locucións latinas incorporadas á lingua de xiria?)

Un dos obxectivos fundamentais é, obviamente, o que na desdichada redacción da lei aparece como "organización dos procedementos que lle permitan ao alumnado acreditar os coñecementos necesarios en determinadas materias". Supuña que se refería á proba de reválida, convertida nunha proba semellante á da antiga Proba de acceso á universidade. É dicir, efectivamente trátase dun exame exclusivamente de contidos.

4.2. SISTEMA DOCENTE, AVALIACIÓN E CUALIFICACIÓN DA ASIGNATURA. INSTRUMENTOS. MÍNIMOS

Se proporán textos de dificultade e/o ámbito cada vez maiores ós que o alumno se enfrentará dende o punto de vista de comprensión lingüística e referencial do propio texto, e dos elementos hipertextuais que, segundo sinale o profesor, vaian aparecendo como coñecemento necesario de ese ou outros textos. No primeiro nivel se indicará ó alumno un ou varios sistemas de acceso que este admitirá, rexeitará ou combinará con outros, excepto no que toca a desenvolvemento común do curso; no segundo, o profesor invitará a cada alumno a facerse cargo de unha parte do programa seguindo criterios, límites, método, material e cronoloxía moi definidos, ós que o estudante obedecerá de maneira sumamente estricta salvo impedimento maior comunicado de inmediato ó profesor para que éste poda reorganizar o necesario; así quedará implícitamente dada a parte non programática de avezamento nos sistemas científicos de investigación. Parece que este sistema pode aforrar tempo e o alumno ve cada novo esforzo como mellora tanto mediata coma inmediata.

Os alumnos que se incorporen ó curso de novas por traslado doutro centro serán informados pormenorizadamente do programa impartido en Latín I e do nivel acadado, e disporán dun sistema personalizado para salvar as posibles diferencias, aínda que non deben esperar trato de favor algún: aínda que non aprenderan certas cousas, sí levarán vantaxe noutras. Os alumnos que necesiten atención diversificada acordarán co profesor o método e sistema que pareza máis proveitoso, que se modificará de non dar os resultados apetecidos. Resulta innecesario dicir que os alumnos poden desenvolver as súas actividades na lingua románica que prefiran (e, no caso do galego, na normativa que máis lles apeteza) e que calquera modificación acordada por alumnos e profesor, cos únicos límites de medios materiais e tempo, será asumida.

4.2.1. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE. COMPETENCIAS

Á vista de todo o anterior, os obxectivos do curso son o avezamento na lectio de textos clásicos de dificultade

alta e a iniciación madurada en textos pre- e postclásicos, singularmente desde mediados do s.-II até inicios do s.III; o coñecemento xenérico dos condicionamentos lingüísticos do latín, especialmente desde o punto de vista diacrónico e diafásico; a adquisición dos referentes, textuais ou non, propios da cultura e da civilización latinas, sinaladamente os literarios e políticos. Ou, dito de maneira máis práctica, o alumno debe, a fin de curso, ser capaz de recoñecer instantaneamente en qué consiste un texto, de qué fala, e aproximadamente cómo e cando está escrito, e, despois de algún traballo sobre o mesmo, de confirmar ou non a súa primeira impresión e de solucionar o que del descoñeza, ben por sí mesmo, ben sendo capaz de localizar e usar o material pertinente. O profesor subministrará ós alumnos unha dirección electrónica na que, de darse o caso, poidan entregar borradores ou consultar a calidade de webs. O alumnado que empregue software libre disporá dos prazos adicionais necesarios, dada a dificultade engadida polas frecuentes incompatibilidades. Os alumnos poden ser requeridos para analizar cos alumnos de Latín I as diferencias e os elementos máis importantes dos dous cursos.

Os alumnos deberán ter claro xa que a idea de curso, no sentido de un profesor que imparte uns coñecementos tragados (ou non) polo estudante, non ten a menor relación co sistema a desenvolver: profesor e alumnos son continuamente impartidores de materia, e o resultado -salvando as lóxicas diferencias de capacidade e studium- debe ser global. O alumno que por calquera razón prefira non seguir este sistema deberá aprobar ó menos dous dos autores e o teórico de literatura, sen que por elo se vexa liberado do traballo infra citado, e as súas cualificacións irán de 1 a 10.

Para a xeralidade das competencias ó longo de todo os latíns que se imparten no ensino medio, cfr. 5.0

4.2.2. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO. DESEÑO DA PROBA PARA ALUMNOS QUE NON CURSARON LATÍN I

Aparte de temas parciais durante a *lectio*, o alumno se fará cargo do desenvolvemento e exposición dun traballo sobre literatura dos numerados entre o 4 e o 12 (algúns se poden refundir). A non presentación do traballo nas condicións acordadas convertirá todas as cualificacións en 1. Os prazos son a cumprir de xeito absolutamente obrigado.

Se algún alumno cursa a materia -non esquezamos que bienal- sen ter cursado Latín I, deberá demostrar a súa capacidade para elaborar un traballo científico coma o sinalado en 3.7. ó longo dos meses de setembro e outubro a partir da crítica escrita e oral dos materiais que se lle sinalarán na aula; e dará conta en proba escrita durante os meses de decembro e marzo dos estándares básicos de Latín I.

4.2.3. PERIODIZACIÓN BÁSICA DOS OBXECTIVOS

1 Iniciación	1º trimestre
2 Recoñecemento	septembro a xaneiro
3 Percepción histórica	todo o curso
4 Achegamento e distinción	novembro a fin de curso
5 Evolucion e permanencia	1º trimestre
6 Indagación	2º trimestre + cfr. TRABALLO
7 Valoración romana da lingua	3º trimestre
8 Valoración do mundo romano	3º trimestre

4.3. ALUMNOS CON LATÍN I PENDENTE

Aparte do exposto en 4.5 (cfr), os estudantes poderán intentar demostrar a súa suficiencia en Latín I en probas específicas que se farán públicas antes do mes de novembro, intentando sempre negociar datas e condicións cos afectados. Deberán dar conta da súa capacidade para a interpretatio dun texto de dificultade baixa-media de 3 ou 4 líneas, coa sintaxe clásica normal, incluíndo completivas de todo tipo e oracións de relativo, de César, Suetonio e Petronio; no caso dos alumnos que continúan coa materia en 2º, esta proba poderá estar asociada ás probas de Latín II, coas lóxicas diferencias de nivel

4.4. ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

4.4.1. PARTE PRÁCTICA

1. Introducción á *lectio* clásica de:

Cicerón, *In Catilinam oratio i*

Catulo, *Carmina*

Autores tratados senlleiramente nos temas de literatura, alo menos:

-Virxilio

-Tácito

-Plauto

2.Exercicios de dominio lingüístico, histórico e gramatical dos autores *legendi* e outros

3.Exercicios de filoloxía e métrica dos autores *legendi*

4.4.2. PARTE TEÓRICA

I. Literatura latina

1. Crítica textual: de cómo leían os romanos á edición crítica. A escola de Alexandría. Transmisión directa e indirecta. Historia do libro. Copistas. Idade media e Renacemento. Árabes e bizantinos. Reconstrucción, filoloxía e ecdótica. Lachmann. Tipoloxía da edición. Manexar unha edición crítica

2. Prosodia e métrica latinas clásicas: respiración, compás, sistema cuantitativo fronte a cualitativo, lonxitude, sílaba, pé, verso, metro; kolon e estrofa. A rítmica clásica e os principais versos. Cláusulas acentuais. O cursus

3. O sistema literario romano: produción literaria, autores e público, fontes, transmisión e conservación, azar, transmisión deliberada, censura, *damnatio memoriae*. A tradición itálica e etrusca. A helenización. Literatura coma reflexo da sociedade. Movements filosóficos implicados. Concepto de autoría.

4. Lírica, elexía e epigrama: das orixes a Ausonio. Poesía pastoril, bucólica, cinxética e de pesca. O criterio métrico. Cómo se converte o dístico elexíaco de inscrición funeraria en poesía subxetiva. Os hipotéticos cantos pastorís e as formas primitivas. Catulo e os neotéricos e a aceptación da poesía grega coma marco ideal. A idade augústea. Virxilio e Horacio. Ovidio coma autor rococó. Propercio. O corpus Tibullianum. Minores

5. Epopeia, da mímese homérica a Claudiano. Xeración universal da literatura épica: as probas de Parry. A diferenza entre o *ἔπος* da sociedade ágrafa e a reconstitución literaria. Do verso silábico indoeuropeo ó saturnio e á construción do hexapodio dactílico, e a conversión de este na marca formal da épica: problemas de atribución das Metamórfosis ovidianas e outras obras. A Eneida e a xigantesca tradición que xera. Lucano. Épica tardía.

6. A escena romana. Herdanza grega: a palliata. Xéneros e subxéneros. A representación, os actores, a música e a súa relación coa métrica. Uso do texto e conservación: a refractatio do texto plautino. Plauto e Terencio. Valoración coetánea do teatro. A herdanza romana e latina no teatro e no cine. A ópera coma rexurdimento

7. A sátira, entra a *satura* e a satira. Carácter métrico coma resultado e coma coma condición. A falsidade de *satura tota nostra*. Marcial, Xuvenal, Persio.

8. Elocuencia. A orixe política e o paso á literatura. Os movementos asianista e aticista. Cicerón, discursos e teorización. Codificación: Quintiliano. Conversión en exercitationes. A retórica moderna e o método retórico de análise literaria.

9. Novela: o xénero admitido no corpus por nos: é prosa artística? Relación coa novela alexandrina e bizantina. Características lingüísticas. O *Satiricon* e a *quaestio Petroniana*. Apuleio

10. Historiografía, entre o documentalismo e a propaganda. Diferencias entre fontes históricas e fontes historiográficas, historiadores ocasionais. Conservación. Os Annales e a creación da analística. Historiografía pragmática, memoriae e biografía. Historia romana en grego e autores latinos de historia non romana. A época arcaica. César, o manipulador. Os grandes historiadores da época xulio-claudiana. Suetonio e os autores de cancellería. Tácito

11. Filosofía. Epicureísmo e estoicismo, a retórica coma auténtica filosofía vital. A creación de unha linguaxe filosófica en latín: Cicerón e as traducións do grego. O *de rerum natura* de Lucrecio coma adaptación dos *περί φύσεως*. Fábula e sabiduría gnómica, *Disticha Catonis* e Fedro

12. Prosa técnica e epistolografía: orixe grega dos tratados técnicos, Catón e a literatura das *Origines*, anticuariado, tratados de agricultura; Plinio *maior*, naturalistas; filoloxía. As cartas en Roma, tipoloxía e intencionalidade; Cicerón, Plinio *minor* e Frontón. Vitruvio e Frontino. Continuadores medievais e renacentistas

II. Realia

13. Sociedade civil: vida pública. *Cursus honorum*. Poder militar. Transformación de Roma e do imperio, O período do fin da república e os inicios do cesarato; as figuras de César e Cicerón. A toma do goberno por Augusto e o círculo de Mecenas: a literatura ó servizo do poder. A creación da idea de clásico na literatura, na lingua e nas artes. Xustiza. Poder político, economía e sociedade en Roma: da guerra social ós Antoninos. A idea que Roma asume de si mesma e a idea posterior: clasicismo ideolóxico e estético

4.5. PERIODIZACIÓN MENSUAL (aproximada)

	TEXTOS	TRABALLO	OUTROS
SEPTEMBRO	Cicerón	elección do tema	repaso
OUTUBRO		comunicación de material e guión	filoloxía, retórica
NOVEMBRO		aprobación de autores a tratar	práctico de Cicerón
DECEMBRO	Catulo	borrador	prosodia e métrica
XANEIRO		redacción e correccións	
FEBREIRO			práctico de Catulo
MARZO			<i>traditio</i>
ABRIL	Autores dos	exposición	

	temas
MAIO	

práctico dos autores
teórico de literatura

Identificación dos "estándares" na táboa inmediata:

B1.1. Mantemento de elementos lingüísticos latinos nas linguas modernas: palabras patrimoniais, cultismos e semicultismos.

B1.2. Evolución do latín.

B2.1. Morfoloxía nominal e pronominal: formas menos usuais e irregulares.

B2.2. Morfoloxía verbal: series no paradigmáticas

B3.1. Estudo pormenorizado da sintaxe nominal e pronominal.

B3.2. Tipos de oracións e construcións sintácticas.

B3.3. Oración composta: coordinación e subordinación.

B3.4. Sintaxe das formas non persoais.

B4.1. Transmisión literaria e xéneros literarios latinos: épica, historiografía, lírica, oratoria, comedia e fábula.

B5.1. Tradución e interpretación de textos latinos.

B5.2. Comentario e análise histórica, lingüística e literaria de textos latinos orixinais.

B5.3. Coñecemento do contexto social, cultural e histórico dos textos traducidos.

B5.4. Identificación das características formais dos textos.

B6.1. Ampliación de vocabulario básico latino: léxico literario, científico e filosófico.

B6.2. Etimoloxía e orixe das palabras da propia lingua.

B6.3. Locucións e expresións latinas incorporadas á lingua coloquial e á literaria.

B6.4. Composición e derivación culta: lexemas, prefixos e sufixos de orixe latina e grega.

OBXECTIVO DO "ESTÁNDAR"	CALENDARIO	MÍNIMOS FUNCIONAIS	AVALIACIÓN	COMPETENCIAS <i>competencia lingüística en todos os ítems</i>
(αβγδη) B1.1	todo o curso	recoñecemento en todos os textos traballados individualmente	Distinguir e identificar palabras patrimoniais, cultismos e semicultismos.	CAA CCEC
(βγη) B1.2		avaliado en Latín I	Coñecer e aplicar as regras da evolución fonética e recoñecer os procesos de evolución semántica do latín ao galego e ao castelán, partindo dos étimos latinos.	CMCCT CCL CCEC
(δη) B2.2		Erros só admisibeis en excepcións	Coñecer as categorías gramaticais.	CD CAA
(η) B2.1	septembro	en textos de repaso, completo	Coñecer, identificar e distinguir os formantes das palabras.	
B2.1		en textos de repaso, completo	Realizar a análise morfolóxica das palabras dun texto latino e enuncialas.	CAA
(η) B2.1		en textos de repaso, completo	Identificar, declinar e traducir formas nominais e pronominais.	CMCCT
(η) B2.2	todo o curso	nos textos, regularidade perfecta	Identificar, traducir e efectuar a retroversión de formas verbais.	CMCCT
(δη) B3.1.	todo o curso	implícito na tradución	Coñecer e aplicar os coñecementos da sintaxe nominal e pronominal para a tradución de textos latinos.	CD CAA
(γη) B3.2.	todo o curso	implícito na tradución	Recoñecer e clasificar as oracións e as construcións sintácticas latinas.	CAA
(η) B3.3.	todo o curso	implícito na tradución	Definir, comprender e recoñecer os diferentes tipos de oracións compostas coordinadas e subordinadas.	CD CAA
(η) B3.4.	todo o curso	implícito na tradución	Coñecer as funcións das formas non persoais do verbo	CAA CD

(αβεζηθι) B4.1.	2º trimestre	proba de stemma ficticio	Enumerar os principais factores da transmisión da literatura latina ao longo dos períodos históricos, e describir os soportes da escritura na antigüidade e a súa evolución.	
(γη) B4.1.	xaneiro a maio	nos textos individuais	Coñecer as características dos xéneros literarios latinos, os seus autores, as obras máis representativas e as súas influencias na literatura posterior.	CAA
(γη) B5.2.	co avance da dificultade e complexidade textual	textos a cegas con caracterización clara	Analizar, interpretar e situar no tempo textos mediante lectura comprensiva, distinguindo xénero, época, características e estrutura, se a extensión da pasaxe o permite.	CAA
(γδη) B5.2.		en cada tema	Establecer relacións e paralelismos entre a literatura clásica e a posterior.	CAA
B5.1.	todo o curso	<i>vide sub 4.6</i> , media entre textos na clase e escrito	Realizar a tradución e interpretación de textos latinos orixinais.	CAA
B5.1.	todo o curso	inherente ó desenvolvemento da clase, non será de avaliación específica	Utilizar o dicionario, analizar e valorar correctamente a información gramatical que proporciona e procurar o termo máis acaído na lingua propia para a tradución do texto.	
(βγδη) B5.2.	todo o curso	aceptación do traballo	Realizar comentarios lingüísticos, históricos e literarios de textos de autores latinos.	CCEC CMCCT CCEC
(βγδη) B5.3.	todo o curso	inherente ó desenvolvemento da clase, non será de avaliación específica	Coñecer o contexto social, cultural e histórico dos textos traducidos.	CAA CCEC
(βγδθ) B5.4.	todo o curso	inherente ó desenvolvemento da clase, exíxese a definición formal	Identificar as características formais dos textos.	CMCCT CCEC
(γδεζηθι) vocabulario formalizado	todo o curso	demostralo na aula e nos exercicios individuais	Coñecer e traducir termos latinos pertencentes ao vocabulario especializado: léxico literario, científico e filosófico.	CD
(γδεζηθι) Etimoloxía	todo o curso	non será de avaliación específica	Recoñecer os elementos léxicos latinos que permanecen nas linguas dos/das estudantes.	CSC CCEC
(γδεζηθι) Locucións	maio	proba oral específica non excluínte	Coñecer o significado das principais locucións latinas de uso actual e saber empregarlas nun contexto axeitado.	CSC CD
(γδεζηθι) derivación culta	todo o curso	inherente ó desenvolvemento da clase, exíxese a definición formal	Recoñecer a presenza de latinismos e helenismos na linguaxe científica e na fala culta, e deducir o seu significado a partir dos correspondentes termos latinos e gregos.	CSC CD

4.6. TEMPORALIZACIÓN CONTRASTADA DE CONTIDOS E OBXECTIVOS

CONTIDOS

PREVISIÓN DE UNIDADES DE CLASE

OBXECTIVOS

Cicerón	1. circa 20 2. 6-7 3. 10 4. uide 2.5. 5. 6 6. 1-2	-lectio
Catulo	1. circa 30 2. 8-10 3. 15 4. uide 2.5. 5. 4 6. 1-2	-condicionamentos lingüísticos -adquisición de referentes
Autores dos temas	1. circa 20 2. 5-6 3. 5 4. uide 2.5. 5. 4 6. 0	-Textos: <i>realia</i>
Exercicios de dominio lingüístico, histórico e gramatical	1. 10-12 2.todo o curso 3. implícito nos anteriores 4. implícito nos anteriores 5. 1-2 6. 4	-Historia
Exercicios de filloxía e métrica	1. 5-6 2. circa 20 3. 8-10 4. 2. 5. 1-2 6. 1	- <i>Certamen Ciceronianum</i>
Literatura latina	1. todo o curso 2.20-25 3. todo o curso 4. circa 70 5. 8-10 6. 1	
<i>Realia</i>	1. todo o curso 2. todo o curso 3. 10-12 4. uide 2.5 5. implícito 6. 4	

4.7. ACTIVIDADES FORA DA AULA: ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES

Visita ó fondo histórico da Biblioteca Xeral da Universidade, primeiro trimestre
 Visitas ás bibliotecas das Facultades de Filloxía e de Xeografía e Historia, segundo trimestre

4.8. TRABALLO

4.8.1. FACTURA

Debe quedar claro que queda expresamente vetada a elaboración dun traballo que se limite a acumular fontes e citas -literais ou non- por excelentes que sexan. Os criterios obrigados son:

1. Criterio propio, de carácter científico, asumido a partir da fase de acopio de datos
2. Confrontación de fontes de alta calidade
3. Definicións e ideas básicas sumamente claras
4. Debe primar a estrutura coherente sobre a cantidade de datos
5. Elaboración formal segundo os cánons internacionais
6. Hai que ceñirse totalmente ó esquema básico de tratamento proporcionado polo profesor, aínda que haia liberdade absoluta no resto

liberdade absoluta no resto

7. Anotación minuciosa de toda fonte consultada, incluso as desbotadas
8. As incoherencias ou dúbidas deben ser explícitas

4.8.2 CONTIDOS

No traballo se tratarán con datos actualizados os items científicos incluídos no programa e os datos fundamentais dos autores e das obras, incluídas as cuestións filolóxicas e editorais; o estudante negociará co profesor os textos -sempre en boas edicións- que se aduzan coma clave do tema e a cuestión de se se vai dar tamén tradución ou se forma parte dos autores do 3º trimestre; o material previo que evite solapamentos entre traballos será proporcionado polo profesor.

O canon internacional de cita bibliográfica é:

a) Nome do autor ou autores en minúscula, APELIDOS EN MAIÚSCULA, ou ben Apelido en minúscula, coma, inicial do nome. Se hai máis de 3 autores, se cita o primeiro como se dixo e se escribe despois et al(ii), ou ben se engloban todos en VV.AA. (=varios autores)

b) Título da obra, subraiado se o texto se xera manual ou mecánicamente ou en cursiva se se xera electrónicamente ou en imprenta. Se se trata de só unha parte da obra (capítulo, artigo...), “o seu título vai entre comiñas” seguido de en e o da obra na que está incluída, citada como se dixo antes

c) Casa editorial; s é un facsímil de obra impresa, faise constar con todos os datos

d) Lugar de edición, ou, se non se coñece, de impresión; se tampouco se coñece este, escríbese s(ine) l(oco)

e) Ano de edición; se non se coñece, escríbese s(ine) a(nno)

f) Número de edición escrito coma superíndice do ano

a) vai separado de b) por : dous puntos; b) de c) e c) de d) por . punto ou , coma; e d) de e) por branco ou , coma

Os documentos procedentes de Internet ou outras redes se citan igual, sustituindo c) e d) por o número identificativo de w. ou dirección. Se unha obra ocupa máis de un libro, falamos de tomo se a paxinación é seguida, e de volume se é independente. Exemplos:

John BOARDMAN, Jasper GRIFFIN e Oswin MURRAY: “Roma”, tomo 2 de Historia Oxford del mundo clásico. Alianza Editorial. Madrid 1988

Jerôme CARCOPINO: La vida cotidiana en Roma en el apogeo del imperio. Temas de hoy. Madrid 1995³

Citas:

Despóis de citar unha obra por primeira vez segundo o visto, para volver facer referencia á mesma obra escíbese *op.(us) cit.(atum)*, ó mesmo pasaxe *loc.(us) cit.(atus)*, e sen saír de cita *ib(idem)*; unha referencia que aparece tantas veces que non resulta útil enumeralas todas, *passim*. Para indicar “aproximadamente” escribimos *c(irca)*; e, se non interesa ou non se coñece unha data concreta de desenvolvemento da actividade principal de unha persoa, *fl(oruit)*. Para facer referencia a algo xa explicado se usa *ut supra*; se se quere remitir a algo que se acaba de decir ou que se va a decir despóis, *u(ide) supra* ou *u(ide) infra*, respectivamente; e para comparar con datos ou opinións de outra persoa, *cfr.* (=confer). Para indicar que algo se trata nun autor, obra ou medio sen máis especificacións, *apud*.

5.0 RESUMO DAS COMPETENCIAS DE LATÍN Ó LONGO DOS 3 CURSOS

Inclúo esta visión xeral que ó meu entender proporciona máis perspectiva que o establecido na lei, demasiado centrada no desmenuce e non no conxunto.

	latín 4º	latín I	latín II
lingüística	latín xeral	norma clásica	variedades
matemática e científica	numeración, cómputo do calendario, metroloxía, equivalencias		
dixital	uso de fontes		
propedéutica	repetición	busca	investigación
social e cívica	asunción de realidades	comparación de realidades	crítica de realidades
iniciativa	na preparación de traballos	na relación con outras linguas	na traducción de idiomas
cultural	almacenamento	clasificación	crítica

0.5. PLAN LECTOR	3
0.6. ATENCIÓN Á DIVERSIDADE E ALUMNOS CON DISMINUCIÓN SENSORIAL OU OUTROS PROBLEMAS	4
0.7. ANÁLISE DO SISTEMA, INCORPORACIÓN DE MODIFICACIÓNS E REVISIÓN	4
0.8. PROXECTO INTEGRADO DE LINGUAS	4
ORATORIA	
1. ORATORIA I 1º DE E.S.O.	5
1.1. INTRODUCCIÓN. OBXECTIVOS	
1.2. AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUCENCIA	6
1.3. COMPETENCIAS CLAVE: DESENVOLVEMENTO	6
1.4. METODOLOXÍA E MATERIAIS. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA.	6
1.5. AVALIACIÓN: PROCEDEMENTO E INSTRUMENTOS	7
1.6. ATENCIÓN Á DIVERSIDADE	7
1.7. ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO. PROGRAMA ΠΙΘΕΑΣ (PITEAS)	7
1.8. TEMARIO POR PERFÍS	7
1.9. ESTRATEXIAS DE ADQUISICIÓN DE CONTIDOS E A SÚA AVALIACIÓN	7
1.10. CATEGORIZACIÓN CLASIFICADA DOS "ESTÁNDARES"	8
1.11. ACTIVIDADES FORA DA AULA: ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES	9
LATÍN	
2. LATÍN 4º E.S.O.	10
2.1. INTRODUCCIÓN. CONTRIBUCIÓN AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. MATERIAIS	10
2.1.1. ELEMENTOS TRANSVERSAIS	10
2.1.2. OBXECTIVOS E OBXECTIVOS DE ETAPA	11
2.2. ATENCIÓN Á DIVERSIDADE	
2.3. ORGANIZACIÓN TEMÁTICA	
3.3.1. "ESTÁNDARES" DE APRENDIZAXE AVALIABLES	11
3.3.2. SISTEMATIZACIÓN DE OBXECTIVOS, CONTIDOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN, ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE NA ÁRA DE LINGUA	13
2.4. PROBAS E INICIATIVAS (CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO)	16
2.5. CONSOLIDACIÓN DE DESTREZAS	
2.6. <i>PERICVLA</i>	
2.6.1. TEMPORALIZACIÓN. GRAO MÍNIMO DE CONSECUICIÓN PARA SUPERAR A MATERIA E PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN.	17
2.6.2. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE	17
2.7. <i>PERICVLVM EXTREVM</i>	17
2.8. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS EXTRAESCOLARES	18
2.9. FICHAS DE SEGUIMIENTO	18
3. LATÍN I	
3.1. INTRODUCCIÓN E OBXECTIVOS. ANÁLISE DO CUMPRIMENTO DOS OBXECTIVOS NO PASADO CURSO E PROYECCIÓN NO CURSO PRESENTE	19
3.2. TEMPORALIZACIÓN, GRAO MÍNIMO E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN.	19
3.3. TEMPORALIZACIÓN	
3.3.1. PERIODIZACIÓN BÁSICA DOS OBXECTIVOS	23
3.3.2. PERIODIZACIÓN BÁSICA DOS CONTIDOS E "ESTÁNDARES"	23
3.4. AVALIACIÓN E CUALIFICACIÓN DA ASIGNATURA. CRITERIOS XERAIS. INSTRUMENTOS. DIVERSIFICACIÓN	24
3.5. CRITERIOS E MÍNIMOS	24
3.6. CONTIDOS PRÁCTICOS E TEÓRICOS	25
3.7. TRABALLO	
3.7.1. REALIZACIÓN	25
3.7.2. TEMAS	25
3.7.3. BIBLIOGRAFÍA	25
3.7.4. CITAS	26
3.7.5. PERIODIZACIÓN E CRONOLOXÍA DO TRABALLO	26
3.8. PROGRAMA DE LINGÜÍSTICA LATINA: GUÍA DE CONTIDOS	26
4. LATÍN II	
4.1. INTRODUCCIÓN. MODIFICACIÓNS. OBXECTIVOS. "ORGANIZACIÓN DOS PROCEDEMENTOS QUE LLE PERMITAN AO ALUMNADO ACREDITAR OS COÑECEMENTOS NECESARIOS EN DETERMINADAS MATERIAS, NO CASO DO BACHARELATO"	28
4.2. SISTEMA DOCENTE, AVALIACIÓN E CUALIFICACIÓN DA ASIGNATURA. INSTRUMENTOS. MÍNIMOS	28
4.2.1. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.	29
4.2.2. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO. DESEÑO DA PROBA PARA ALUMNOS QUE NON CURSARON LATÍN I	29
4.2.3. PERIODIZACIÓN BÁSICA DOS OBXECTIVOS	29
4.3. ALUMNOS CON LATÍN I PENDENTE	29
4.4. ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES	
4.4.1. PARTE PRÁCTICA	29
4.4.2. PARTE TEÓRICA	30
4.5. PERIODIZACIÓN MENSUAL	30
4.6. TEMPORALIZACIÓN CONTRASTADA DE CONTIDOS E OBXECTIVOS	33
4.7. TRABALLO	
4.7.1. FACTURA	33
4.7.2. CONTIDOS	33
5.0 RESUMO DAS COMPETENCIAS DE LATÍN Ó LONGO DOS 3 CURSOS	33

O XEFE DE DEPARTAMENTO

Jorge González